

ДОКТРИНА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

ВЕРЕСЕНЬ 2025
ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень на розповсюдження немає.
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ командувача

Національної гвардії України

22.12.2023 № 1097

(зміни від 02.09.2025 № 981)

ДОКТРИНА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

**Військова керівна
публікація, що
визначає основні
принципи діяльності
Національної гвардії
України**

**ВЕРЕСЕНЬ 2025
ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень на розповсюдження немає.
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ**

ПЕРЕДМОВА

Доктрину діяльності Національної гвардії України (далі – Доктрина) розроблено робочою групою офіцерів Головного управління Національної гвардії України за допомогою експертів програми PROTECT (Канада) під загальним керівництвом командувача Національної гвардії України з метою визначення основних принципів діяльності Національної гвардії України та окреслення її основних підходів до виконання завдань як складової сектору безпеки та оборони України. Зміст Доктрини погоджено зі структурними підрозділами Головного управління Національної гвардії України, вищими військовими навчальними закладами.

Доктрина переглянута та є актуальною, редакція друга.

Усі зауваження та пропозиції, що стосуються цієї Доктрини, надавати до Головного управління Національної гвардії України за адресою: вул. Святослава Хороброго, 9-А, м. Київ, 03151, або на електроні адреси: vsps_nato@ngu.gov.ua.

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	2
	ЗМІСТ	3
	ВСТУП	5
	СТРУКТУРНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ОСНОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	6
	ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	7
	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	8
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	11
1.	ЧОМУ УКРАЇНІ ПОТРІБНА НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ	12
1.1.	ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	12
1.1.1.	Місія Національної гвардії України	12
1.1.2.	Візія Національної гвардії України	14
1.1.3.	Цінності Національної гвардії України	15
1.1.4.	Децентралізоване управління (Mission command)	16
1.1.5.	Військове лідерство – фундамент діяльності Національної гвардії України	19
1.2.	ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	21
1.2.1.	Компоненти бойової моці Національної гвардії України	21
1.2.2.	Інституційна складова	23
1.2.3.	Операційна складова	24
2.	НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ СЬОГОДНІ	25
2.1.	ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	25
2.2.	СТРАТЕГІЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПІДТРИМЦІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ	28
2.2.1.	Формування оперативного середовища	28
2.2.2.	Запобігання конфліктам	29
2.2.3.	Підтримка інших складових сил безпеки і оборони України	30
2.2.4.	Закріплення успіху та підсилення	31
2.3.	ОСНОВНІ ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	31
2.3.1.	Забезпечення воєнної безпеки	32
2.3.2.	Забезпечення державної безпеки	32
2.3.3.	Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки	33
2.4.	ЄДНІСТЬ ДІЙ У СКЛАДІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ	34
2.4.1.	Операції об'єднаних сил	35

2.4.2.	Операції сил оборони	36
2.4.3.	Єдність і взаємоузгодженість	36
3.	СПАДЩИНА ТА ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ, ВИЗНАННЯ ВІД НАРОДУ ТА ДЕРЖАВИ	38
	Додатки	40
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	54

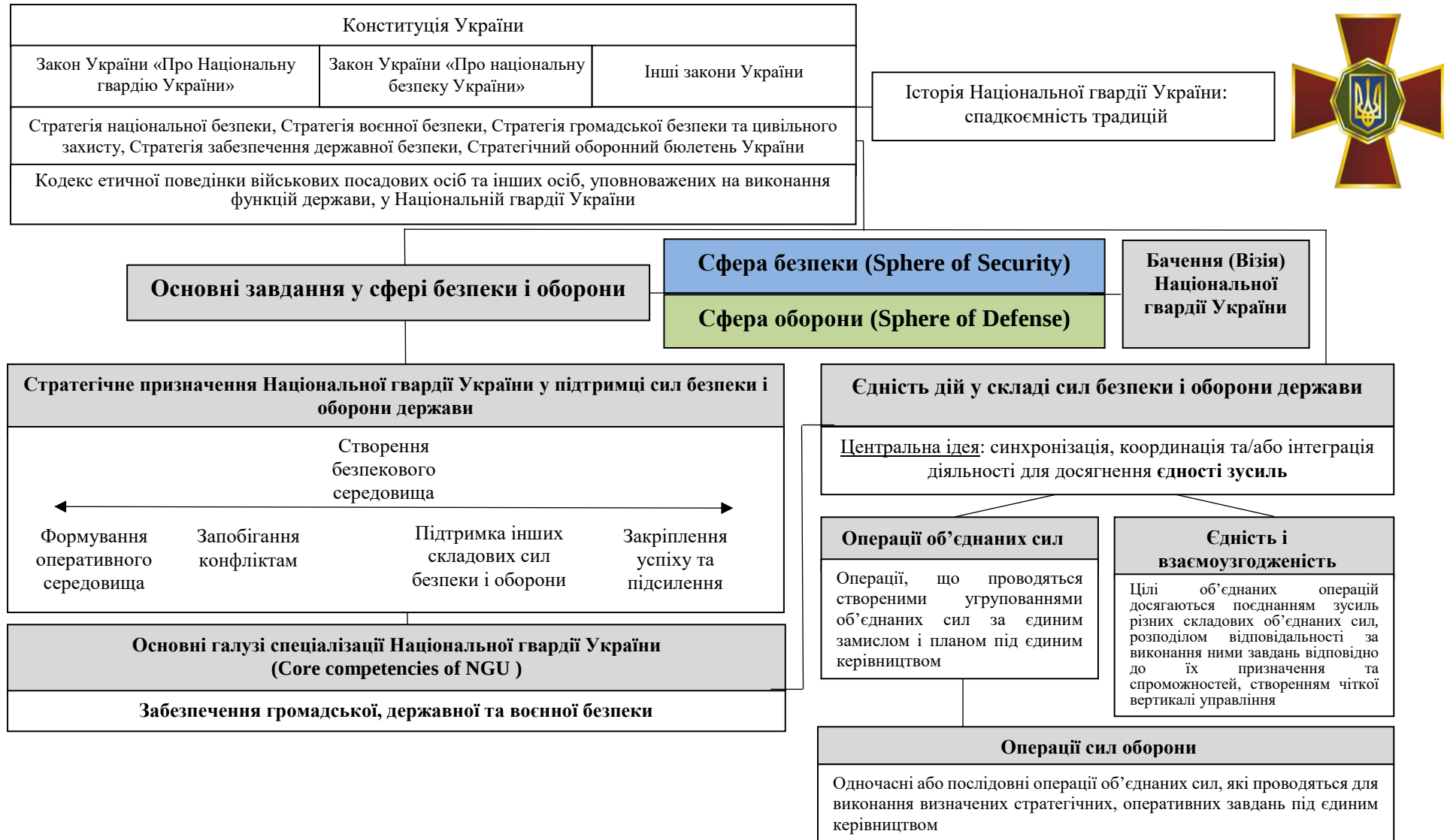
ВСТУП

Доктрина є головним доктринальним документом Національної гвардії України, в якому відображені основи розвитку та підґрунтя для розроблення всіх ключових доктрин за напрямками діяльності Національної гвардії України.

Доктрина описує основні функції, ключові повноваження Національної гвардії України та загальні основи порядку їх реалізації згідно з положеннями Конституції України, Закону України «Про Національну гвардію України», Закону України «Про національну безпеку України» та інших нормативних актів України, Доктрини застосування сил оборони держави, а також запроваджує основні положення AJP-01 Allied Joint Doctrine, Edition F, Version 1 (STANAG 2437), December 2022.

Основна аудиторія Доктрини – представники органів та формувань усіх складових сектору безпеки і оборони (в першу чергу військовослужбовці та працівники Національної гвардії України), посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, громадяни України та міжнародні партнери.

СТРУКТУРНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ОСНОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ (Guiding Foundations)

ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ

Позначка військової публікації	Повне найменування військової публікації
СП 3-00(04).01	Доктрина застосування сил оборони держави, затверджена наказом Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 17 серпня 2018 року № 20 дск-оп
	Тимчасова Доктрина «Застосування сил оборони України», затверджена наказом Головнокомандувача від 10.07.2025 № 330
ВКП НГУ 1-00.01	Доктрина з військового лідерства в Національній гвардії України, затверджена наказом командувача Національної гвардії України від 06.12.2022 № 450
ВКП НГУ 5-00(06).01	Доктрина з планування розвитку в Національній гвардії України, затверджена наказом командувача Національної гвардії України від 01.03.2023 № 150
ВКП НГУ 11-01(01).01	Доктрина стратегічних комунікацій Національної гвардії України, затверджена наказом командувача Національної гвардії України від 22.11.2021 № 541
ADP 1	Army Doctrine Publication No. 1, The Army, Headquarters, Department of the US Army, Washington, D.C., July 2019
ADP 1-01	Doctrine Primer, Headquarters Department of the US Army, Washington, DC, July 2019
ADP 6-22	Army Doctrine Publication No. 6-22, Army Leadership and the Profession, Headquarters, Department of the US Army, Washington, D.C., July 2019
AJP-01	Allied Joint Doctrine, Edition F, Version 1, Allied Joint Doctrine (STANAG 2437), December 2022
AJP-3.2	Allied Joint Doctrine for Land Operations Edition A Version 1 [STANAG 2288], March 2016

Примітка. У разі якщо військову публікацію, на яку подано посилання, замінено новою або до неї внесено зміни, слід застосовувати нову військову публікацію, охоплюючи всі внесені до неї зміни.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Бажаний кінцевий стан (*en: Desired End State*) – набір необхідних умов, що визначають досягнення визначених цілей.

Безпека застосування – комплекс взаємопов'язаних між собою організаційних, технічних заходів та практичних дій штабів, військ (сил, органів) з метою забезпечення раптовості та підвищення їх живучості.

Бойові завдання – завдання, поставлені командиром (начальником) угрупованню, з'єднанню, військовій частині, підрозділу (інколи групі або окремому військовослужбовцю) Національної гвардії України для досягнення у встановлений термін визначеної мети в бою (операції).

Взаємодія (*en: Liaison*) – 1) узгоджені спільні дії підрозділів, частин, з'єднань і об'єднань видів збройних сил (військових формувань), родів військ (сил), елементів бойового порядку (оперативної побудови) і різних видів озброєння за завданням (об'єктами), напрямками, рубежами (районами), часом та засобами виконання поставлених завдань в інтересах досягнення цілей;

2) таке співробітництво або взаємозв'язки, які підтримуються між елементами збройних сил (військових формувань) з метою досягнення взаєморозуміння та єдності цілей і дій;

3) процес обміну інформацією з метою досягнення взаєморозуміння та єдності цілей і дій у ході виконання бойових завдань між елементами збройних сил (військових формувань).

Діяльність Національної гвардії України – виконання особовим складом Національної гвардії України визначених законодавством завдань (бойових, спеціальних, службово-бойових, повсякденних, адміністративно-господарчих тощо).

Доброчесність – спрямованість дій посадових осіб Національної гвардії України на захист публічних інтересів та їх відмова від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень.

Єдність зусиль (*en: Unity of Effort*) – у військових операціях це координація та співпраця між усіма силами для досягнення спільної мети.

Завдання (*en: Task*) – 1) чітко визначена дія або діяльність, спеціально встановлена для окремої особи або організації, що має бути здійснена так, як це визначено відповідним органом управління (ADP 1-01);

2) конкретні й обмежені у часі визначення бажаних досягнень і результатів, що мають бути виконані для їх реалізації (ВКП НГУ 5-00(06).01).

Захист військ (сил) в операціях – організовані та всебічно забезпечені дії з'єднань, військових частин (інших сил і засобів), які здійснюються з метою послаблення впливу різноманітних видів зброї противника (зброї масового ураження, високоточної зброї, кібернетичної зброї тощо), ушкоджуючих факторів техногенного та природного характеру на війська й об'єкти, систему управління військами, збереження живучості та боєздатності сил оборони, пунктів управління, інших об'єктів на рівні, який забезпечує виконання поставлених їм завдань.

Континуум конкуренції (*en: Competition Continuum*) – модель формування міжнародних відносин, що містить описи чотирьох типів відносин між державами/групами людей: співпраця, суперництво, конфронтація та збройний

конфлікт (АJP-01).

Методи (*en: Methods*) – способи дій чи методики, що використовуються для виконання бойових завдань, функцій чи допоміжних завдань (ADP 1-01).

Місія (*en: Mission, Msn*) – 1) завдання з чітко визначеними метою, необхідними діями та причиною його виконання;

2) чітка та стисла постановка завдання та визначення мети командуванням.

Об'єднані сили – передані в підпорядкування (під оперативний контроль) Командувачу Об'єднаних сил визначені сили та засоби Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів, які залучаються до проведення операції сил оборони (виконання завдань оборони держави) у визначених операційних зонах (районах).

Оперативне середовище (обстановка) (*en: Operation environment, OE*) – сукупність умов, обставин та факторів, що впливають на застосування спроможностей і залежать від рішень командира.

Операція (*en: Operation, OP*) – 1) послідовність узгоджених дій із визначеною метою;

2) сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних і послідовних бойових (спеціальних) дій, ударів, заходів, акцій і маневру сил оборони, які проводяться за єдиним замислом для виконання визначених стратегічних, оперативних (оперативно-тактичних) завдань у встановлений період часу, під єдиним керівництвом в операційній зоні (районі) (СП 3-00(04).01).

Основні галузі спеціалізації (*en: Core competencies*) – основні та стійкі спроможності, що створює Національна гвардія України, та які визначають її основні внески у національну безпеку (ADP 1).

Підрозділ (*en: Unit*) – військова одиниця, структура якої визначається уповноваженим органом (ADP 1-01).

Принцип (*en: Principle*) – комплексне і фундаментальне правило або припущення, яке визначає підходи військового формування щодо проведення операцій (ADP 1-01).

Проведення операцій (*en: Conduct of Operations*) – мистецтво керувати, координувати, управляти й коригувати дії частин та підрозділів для досягнення конкретних цілей (ADP 1-01).

Процедури (*en: Procedures*) – стандартні, деталізовані етапи, що визначають порядок виконання конкретних завдань. Вони також включають формати наказів, звітів (рапортів) та заходів контролю. Процедури мають наказовий характер. Складаються з серії етапів визначеної послідовності, які військовослужбовці виконують однаково в усі часи, незалежно від обставин чи серії форматів, якими військовослужбовці повинні користуватися без змін (ADP 1-01).

Службові завдання – завдання, поставлені командиром (начальником) угрупованню, з'єднанню, військовій частині, підрозділу (інколи групі або окремому військовослужбовцю) Національної гвардії України для досягнення певної мети в рамках повсякденної діяльності військ.

Службово-бойові завдання – завдання, поставлені командиром

(начальником) угрупованню, з'єднанню, військовій частині, підрозділу (інколи групі або окремому військовослужбовцю) на реалізацію визначених законодавством функцій Національної гвардії України в умовах надзвичайного стану та/або особливого періоду в державі.

Тактика (*en: Tactic*) – 1) застосування та впорядковане відносно один одного розміщення сил. Вона включає впорядковане розташування та маневр підрозділів відносно один одного, місцевості та противника з метою перетворення бойового потенціалу на вирішальні результати (ADP 1-01);

2) складова воєнного мистецтва, що являє собою теорію і практику підготовки і ведення бою підрозділами, військовими частинами та з'єднаннями різних видів збройних сил, родів військ (сил) і спеціальних військ.

Інші терміни, які використовуються в цій Доктрині, вживаються у значеннях, наведених у законах та інших нормативно-правових актах України.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
АТО	Антитерористична операція
ЗСУ	Збройні Сили України
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
НГУ	Національна гвардія України
ОВТ	Озброєння та військова техніка
ООС	Операція Об'єднаних сил
ОТО	Оперативно-територіальне об'єднання
ADP (ВКП)	Army Doctrine Publication (Військова керівна публікація)
AJP	Allied Joint Publication (Союзна об'єднана публікація, стандарт НАТО)
EGF	European Gendarmerie Force (Європейські Сили Жандармерії)
FIER (ФІЕП)	International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status (Міжнародна Асоціація сил жандармерії та поліції у статусі військової установи)
PMESII	Political, Military, Economic, Social, Information, Infrastructure (Оперативні фактори оцінки обстановки)
STANAG	STANdard AGreement (Угода НАТО зі стандартизації (стандарт НАТО))

1. ЧОМУ УКРАЇНІ ПОТРІБНА НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ

Увесь історичний шлях становлення України як незалежної самостійної держави вказує, що для забезпечення безпеки, збереження життя та здоров'я її громадян, охорони їх прав та особистої гідності вона постійно потребує потужних, адаптивних, ефективних сил безпеки і оборони. Однією з найвагоміших складових таких сил є НГУ, роль і значення якої проявилися після Революції Гідності, під час боротьби з незаконними збройними формуваннями на сході держави, що активно підтримувалися збройними силами Російської Федерації та особливо посилювалися з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну. ЗСУ разом із іншими складовими сил безпеки і оборони, в тому числі НГУ, вистояли і дали належну відсіч ворогові завдяки патріотизму, особистій відвазі та готовності до самопожертви кожного з військовослужбовців заради свободи всього українського народу. Отриманий досвід у відсічі збройної агресії проти України та українців дозволив зробити належні висновки для розуміння того, що найбільша цінність НГУ – це її військовослужбовці та цивільний персонал.

1.1. ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи МВС і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

НГУ бере участь відповідно до закону у взаємодії зі ЗСУ у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Призначення НГУ сформульовано у визначенні її Місії на основі окремих положень Конституції України, законів та нормативних актів України [1-13, 14-37, 39, 40].

1.1.1. Місія Національної гвардії України

НГУ забезпечує в межах компетенції, визначеної законами, безпеку людини і громадянина, суспільства і держави, а також демократичного конституційного ладу від протиправних посягань за будь-яких обставин та в будь-який час [42].

Військово-політичне та адміністративне керівництво НГУ здійснює Міністр внутрішніх справ України [1].

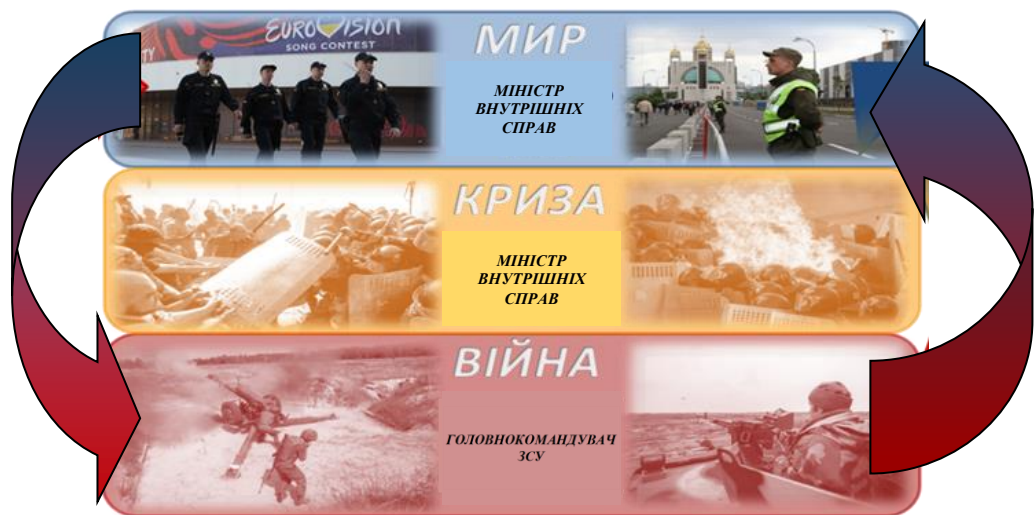
У мирний час НГУ входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у

складі сил оборони [2].

З уведенням воєнного стану НГУ для виконання завдань з оборони держави приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядковується Головнокомандувачу ЗСУ, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв [1].

Таке поєднання спроможностей в одній структурі дозволяє належним чином посилювати складові сектору безпеки і оборони держави при загостренні загроз або ескалації конфліктів. Комплексне застосування окремих спроможностей як цілісної сили дозволяє створити комбінований ефект взаємодії, що є більшим за суму ефектів окремих спроможностей, та забезпечує відповідний вплив на противника, створює умови для нанесення йому неприйнятних втрат і відмови від подальшої агресії (ADP 1).

Особливості підпорядкування НГУ в різних умовах функціонування держави наведені на рисунку 1.

Рисунок 1. Особливості підпорядкування НГУ

Отриманий досвід визначає вагому роль НГУ в мирний час, під час урегулювання конфліктів у разі криз, при веденні бойових дій, у ході стабілізації обстановки та у постконфліктний період. Щоб забезпечити воєнну, державну та громадську безпеку й підтримувати умови для процвітання нашої країни в сучасних умовах нестабільного безпекового середовища, що постійно змінюється, НГУ повинна мати та систематично й послідовно розвивати свої безпекові та оборонні спроможності (ВКП НГУ 5-00(06).01).

НГУ бере участь відповідно до закону у взаємодії із ЗСУ у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони [1].

Крім того, НГУ бере участь у припиненні спроб порушення громадського порядку, прав та свобод громадян, протиправних посягань на їх честь і гідність, спроб розпалювання ворожнечі та ненависті в будь-яких проявах, за будь-якими ознаками, спроб ескалації конфліктів, фокусує свою увагу на підтриманні такого рівня безпеки, що унеможливорює порушникам та злочинним групам реалізувати

їх злочинні наміри. НГУ має спроможності та можливості забезпечувати громадську безпеку та порядок у різних регіонах України шляхом забезпечення візуальної та фізичної присутності у територіальних громадах нашої держави.

НГУ відіграє одну з ключових ролей у врегулюванні кризових ситуацій, пов'язаних із порушеннями громадського порядку (в тому числі масовими заворушеннями) та спровокованих і підтриманих ззовні збройних конфліктів у межах території України (збройних конфліктів неміжнародного характеру), в першу чергу із застосуванням незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій [1, 18, 27, 28, 37].

Відповідно до положень Закону України «Про боротьбу з тероризмом» НГУ є одним з суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції. НГУ здійснює боротьбу з тероризмом шляхом упередження та припинення терористичної діяльності, у тому числі під час здійснення нею захисту конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом, забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку, забезпечення охорони органів державної влади та інших об'єктів, виконання інших завдань, визначених законодавством, вживає заходів щодо припинення діяльності терористичних організацій [8].

НГУ є суб'єктом інтегрованого управління кордонами, тобто бере безпосередню участь у скоординованій діяльності компетентних державних органів України та військових формувань, спрямованій на створення та підтримання балансу між забезпеченням належного рівня прикордонної безпеки і збереження відкритості державного кордону України для законного транскордонного співробітництва, а також для осіб, які подорожують [25].

Крім того, Законом України «Про критичну інфраструктуру» до основних функцій НГУ, як суб'єкта національної системи захисту критичної інфраструктури, віднесено охорону об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [13].

НГУ взаємодіє з іншими складовими сектору безпеки і оборони України на засадах співпраці, демократичного цивільного контролю і взаємної підтримки та доповнює своїми спроможностями весь спектр поєднаних зусиль усіх складових сектору безпеки і оборони для виконання завдань з організації оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості, прикритті державного кордону, а також з ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру [1-11, 35, 36].

Ураховуючи загрози та виклики, що стоять перед державою, вона формує чітку та узгоджену Візію свого місця в секторі безпеки й оборони держави, що забезпечить збереження наявних переваг та здатності виконувати свою Місію в майбутньому [42].

1.1.2. Візія Національної гвардії України

НГУ як військове формування з правоохоронними функціями – професійна, адаптивна, мобільна, взаємосумісна та ефективна в протидії внутрішнім і зовнішнім викликам чи загрозам.

НГУ є:

- а) професійна у взаємодії з людиною, суспільством та державою;
- б) адаптивна в процесах прийняття рішень та реагуванні на виклики чи загрози;
- в) мобільна в можливостях швидко реагувати на кризові ситуації в будь-якому місці України;
- г) взаємосумісна з нашими національними та іноземними партнерами;
- д) ефективна у виконанні завдань та реалізації своєї Місії.

НГУ має бути готовою сьогодні та в майбутньому до виконання службово-бойових (бойових) завдань у мирний час, у кризових ситуаціях, під час правових режимів надзвичайного та воєнного станів, відповідно оснащеною для отримання переваги над потенційним противником та підготовленою до дій у складі об'єднаних сил безпеки і оборони, а також разом із міжнародними партнерами і союзниками.

МІСІЯ

НГУ забезпечує в межах компетенції, визначеної законами, безпеку людини і громадянина, суспільства і держави, а також демократичного конституційного ладу від протиправних посягань за будь-яких обставин та в будь-який час.

ВІЗІЯ

НГУ як військове формування з правоохоронними функціями – професійна, адаптивна, мобільна, взаємосумісна та ефективна в протидії внутрішнім і зовнішнім викликам чи загрозам.

1.1.3. Цінності Національної гвардії України

За часи існування НГУ та виконання нею своєї Місії сформувалися фундаментальні цінності, що є відображенням нашої організаційної культури та інструментом для прийняття рішень і щоденної взаємодії. Це наші етичні орієнтири, що забезпечують моральну основу діяльності та направляють нас на шлях професійної поведінки [42].

Розуміння цих цінностей вказує всім гвардійцям на те, що є для нас важливим, що визначає нашу професійну діяльність. Цінності відображають нашу ідентичність та формують особистість, роблять нас частиною сім'ї НГУ й мотивують вдосконалюватися. Цінності НГУ є орієнтиром для тих, хто має намір приєднатися до нас. Цінності НГУ, що є наріжним каменем нашої Візії та які

лежать в основі професійної етики НГУ, ми визначаємо і розуміємо наступним чином:

а) Честь – це високі моральні якості та принципи військовослужбовця, що характеризують його поведінку та ставлення до виконання службового обов’язку. Уявлення про честь тісно пов’язано з принципом відданого служіння своєму народові та державі;

б) Мужність – це пошук шляхів до перемоги через правильні вчинки, без страху висловити свою думку та відстояти свої переконання. Виявлення мужності заради виконання Місії є моральною готовністю вистояти в кризових ситуаціях, перемогти навіть через біль та небезпеку;

в) Закон – це дотримання вимог закону в усьому, що ми робимо, пам’ятаючи, що ніхто і ніколи не може бути вище закону. Військовослужбовець НГУ діє рішуче, але завжди в рамках повноважень, наданих йому законом.

Наші цінності є фундаментом гідної поведінки всього особового складу. Вони формують основи довіри, взаємоповаги та вірності, а також підвищують ефективність співпраці і взаємодії. Цінності НГУ згуртовують військові колективи, які забезпечують виконання Місії та викликають повагу громадян і партнерів.

Окрім цінностей визначальним принципом діяльності військових (цивільних) посадових осіб НГУ є чесне і віддане служіння Українському народові, непорушне додержання Конституції України та законів України. Їх діяльність спрямована на забезпечення національних інтересів України під час виконання завдань та функцій держави, сприяння реалізації прав та законних інтересів людини і громадянина, підтримання позитивного іміджу держави та НГУ на засадах доброчесної поведінки.

Основними принципами доброчесної поведінки військової (цивільної) посадової особи НГУ при виконанні службових обов’язків є:

- а)** пріоритет службових інтересів;
- б)** неупередженість; компетентність і сумлінність;
- в)** прозорість;
- г)** лояльність;
- д)** політична нейтральність;
- е)** нерозголошення службової інформації (конфіденційність);
- є)** утримання від виконання незаконних наказів (розпоряджень);
- ж)** корпоративність, нульова толерантність до корупції.

1.1.4. Децентралізоване управління (Mission command)

Децентралізація управління передбачає передавання частини повноважень нижчим ланкам управління (підпорядкованим військовим частинам, підрозділам чи окремим військовослужбовцям). При цьому відповідальність за виконання визначених завдань залишається за командиром, що делегував повноваження щодо виконання. Децентралізоване управління дозволяє військам враховувати і управляти ризиками, а також навчатися, передбачати розвиток подій і адаптуватися до змін оперативного середовища швидше, ніж противник (АJP-01).

Основним обов'язком командира (начальника) є організація виконання службових (службово-бойових, бойових та спеціальних) завдань, які сприяють досягненню визначених вищим командуванням цілей. Для цього потрібне поєднання (АJP-01):

військового лідерства, що є частиною морального компонента бойової моці НГУ;

командних повноважень, наданих командирю (начальнику) вищим командуванням;

контролю за діями підпорядкованих військ шляхом реалізації визначеного підходу до командування і управління в рамках наданих командирю (начальнику) вищим командуванням повноважень.

Спосіб, у який військове формування поєднує лідерство, командні повноваження і контроль за діями підпорядкованих військ є основоположним для формування бойової міці. Децентралізоване управління – це філософія командування та управління НАТО, воно формує стиль керівництва діями підпорядкованих військ, взаємовідносини та поведінку командирів і підлеглих (АJP-01, додаток 1). Децентралізоване управління ґрунтується на наданих командирю (начальнику) вищим командуванням повноваженнях, що дозволяють приймати рішення тим, хто перебуває в найкращому становищі для їх прийняття, використовуючи можливості, які виникають у ході протистояння з противником. Децентралізоване управління дає значну перевагу при правильному застосуванні, дозволяючи об'єднаним силам долати суперника в найбільш хаотичних і складних обставинах, максимізуючи ініціативу для використання можливостей (АJP-01).

Основи децентралізованого управління.

Успішне застосування децентралізованого управління ґрунтується на принципах довіри та взаєморозуміння (АJP-01).

Довіра. Довіра є обов'язковою умовою командування на всіх рівнях. Рівень довіри між командиром і підлеглим визначає обсяг повноважень, у рамках яких підлеглий може і буде вільний вирішувати, як виконувати завдання в рамках замислу вищого командування, і включає розуміння:

де і як зосередити свої основні зусилля;

на які ризики піти;

як синхронізувати діяльність щодо виконання визначених завдань.

Дух децентралізованого управління вимагає довірчих зв'язків між керівним складом, підлеглими та колегами, які будуть розвиватися завдяки спільному досвіду. У той час як довіру потрібно заслужити, а не вимагати, за замовчуванням командири повинні довіряти вищому командуванню і своїм підлеглим. Так само довіра підлеглих до свого командира ґрунтується на навичках і здібностях командира в поєднанні з бажанням розвивати своїх підлеглих (АJP-01).

Побудова взаємної довіри вимагає готовності аналізувати та визнавати помилки як командирів, так і їх підлеглих у рамках прозорого та зваженого підходу. Це може бути складним завданням, у тому числі для багатонаціональних сил або для військових формувань і відомств, яким бракує

спільного досвіду, розуміння особливостей функціонування і оперативної сумісності. Зазначений факт посилює значимість системи командування і управління на всіх рівнях (АJP-01).

Взаєморозуміння. Як і довіра, взаєморозуміння встановлюється з часом і завдяки проведенню спільної підготовки та навчання, а також застосування узгоджених чи спільних доктрин. Реалізація замислу вищого командування, навіть коли зв'язок між органами управління обмежений, може бути успішною лише за умови високого ступеня єдності мислення та дій на всіх рівнях операцій.

Взаєморозуміння формує довіру. З набуттям необхідного досвіду командири (начальники) отримують розуміння проблем і викликів, що постають перед їхніми підлеглими, партнерами та колегами. Професійні знання і розвиток особистих відносин, у свою чергу, дають підлеглим уявлення про процеси командування та управління на вищих рівнях, дозволяючи їм передбачати і застосовувати свою ініціативу з найкращим результатом. Взаєморозуміння також ґрунтується на спільних доктринах та філософії командування, і тому не може бути проігнороване при діях у багатонаціональному, міжвідомчому та цивільному контексті виконання завдань. Там, де спільний досвід ще не напрацьовано, а спільні доктрини ще створюються, командири (начальники) повинні приділяти увагу розвитку і підтримці взаєморозуміння як основної складової ефективної взаємодії військ (АJP-01).

Принципи децентралізованого управління.

Принципи, на яких ґрунтуються безперервний цикл забезпечення єдності зусиль, своєчасне та ефективне прийняття рішень, а також децентралізоване виконання, полягають у наступному.

Єдність зусиль. Для досягнення єдності зусиль важливо планувати, комунікувати та координувати діяльність на всіх рівнях та з усіма залученими суб'єктами комплексного підходу до виконання завдань. Досягти гармонізації зусиль можна лише тоді, коли процеси взаємодії зазначених суб'єктів характеризуються доброзичливістю, забезпечуються спільним плануванням, чітким і узгодженим розподілом обов'язків, розумінням можливостей і обмежень інших, а також повагою до особливостей реалізації визначених законодавством функцій кожного залученого суб'єкта.

Своєчасне та ефективне прийняття рішень. Успішне командування і управління вимагає своєчасного та ефективного прийняття рішень на всіх рівнях.

Незважаючи на зростаючу доступність і швидкість отримання необхідної інформації, для командирів (начальників) залишається важливою здатність приймати рішення на основі неповного і недосконалого розуміння оперативного середовища. Це може здаватися ризикованим, і потрібна розсудливість, щоб вирішити, коли та в який спосіб діяти в рамках визначеного замислу вищого командування. Розвиток інтуїтивного розуміння того, коли і як приймати рішення, є невід'ємним компонентом мистецтва командування.

Децентралізоване виконання дає підлеглим необхідну свободу дій, що забезпечує гнучкість у мінливих ситуаціях і здатність використовувати можливості відповідно до загальної мети, визначеної вищим командуванням. Систематичне надання повноважень підлеглим щодо прийняття рішень, а також

забезпечення необхідної свободи їх дій, вимога щодо застосування розумної ініціативи від підлеглих командирів – це принципи, які повинні пронизувати всі рівні командування і управління, щоб забезпечити максимально позитивний ефект на досягнення визначених вищим командуванням цілей. Тому командири (начальники) повинні делегувати максимально допустимий обсяг повноважень відповідно до здібностей своїх підлеглих.

Успішність децентралізованого виконання залежить від (AJP-01):

рівня розуміння підлеглими замислу командира (начальника), загального плану, мети, досягненню якої вони сприятимуть, а також ефектів, які вони мають створити;

рівня розуміння підлеглими обсягів їх внеску у досягнення спільних цілей, напрямку зосередження основних зусиль і контексту, в рамках якого вони повинні діяти, а також ризиків, які визначені прийнятними для успішного виконання завдань;

рівня забезпеченості підлеглих необхідними ресурсами для виконання завдань;

досвіду та здібностей підлеглих;

готовності підлеглих прийняти делеговані командиром повноваження та проявляти розумну ініціативу, а також діяти в рамках визначеної компетенції;

здатності підлеглих забезпечувати необхідний рівень ситуаційної обізнаності командира (начальника) шляхом повідомлення (погодження) планів виконання завдань;

рівня ефективності мінімально необхідного контролю командиром (начальником) дій підлеглих (підпорядкованих сил і засобів), відповідно до контексту та характеру завдань, що виконуються, зберігаючи при цьому відповідальність за дії підлеглих, яким делеговані повноваження.

1.1.5. Військове лідерство – фундамент діяльності Національної гвардії України

Особливості професії військовослужбовця НГУ визначають основні вимоги до якостей та діяльності військового лідера-гвардійця незалежно від статі. Наявність моделі сучасного військового лідера НГУ, його характеристик та основних компетенцій полегшує комунікацію та взаєморозуміння між членами військового колективу, виводить на новий якісний рівень процеси освіти, навчання та розвитку на всіх рівнях військового лідерства (ВКП НГУ 1-00.01, AJP-01, ADP 6-22, US Army Leadership and the Profession).

Зразковий військовий лідер в НГУ служить взірцем для наслідування завдяки інтелекту, професійності та вмотивованості.

Керівник-лідер бажає і здатний діяти рішуче, в межах намірів і цілей командування, в інтересах НГУ, на засадах взаємної довіри та впевненості в підлеглих [42].

Кожен член військового колективу, військовослужбовець чи службовець, є частиною команди, а кожен лідер є водночас підлеглим.

Вміти бути підлеглим – істотна частина досвіду ефективного керівника. Керівники на середньому і вищому рівнях управління не просто ведуть

підлеглих – вони також ведуть інших керівників.

Досвід НГУ свідчить, що більшість військовослужбовців мають лідерські якості та потенціал становлення ефективними керівниками. Здатність впливати на інших є центральною складовою лідерства, тому процеси розвитку військових лідерів є пріоритетом розвитку спроможностей НГУ. Цей розвиток починається з освіти, навчання та досвіду і вимагає постійних зусиль із самовдосконалення, а також розуміння того, що саме роблять керівники та чому.

Військове лідерство в НГУ – цілеспрямований вплив військовослужбовців різних категорій у повсякденній, службовій, навчальній і бойовій діяльності, а також у неупорядкованих (нестандартних критичних) ситуаціях на особовий склад шляхом надання йому мети, спрямування на її досягнення, забезпечення дисципліни і мотивації до виконання завдань за призначенням, підтримання довіри і поваги та вдосконалення НГУ як суспільного інституту (ВКП НГУ 1-00.01).

Лідери надихають людей на енергійне та вмотивоване досягнення бажаних результатів. Військовий лідер у НГУ – військовослужбовець, який згідно із займаною посадою чи без ознак підлеглості (якщо того вимагають обставини) здійснює вплив на людей, надаючи їм мету, спосіб та мотивацію для виконання завдання та вдосконалення організації (ВКП НГУ 1-00.01).

Динамічний характер властивостей застосування НГУ у складі сил безпеки і оборони вимагають від командирів (СП 3-00(04).01):

а) комплексного розуміння безпекового середовища під час інтеграції інструментів державної влади для досягнення цілей національної безпеки;

б) критичного та стратегічного мислення під час застосування концепцій ведення збройної боротьби з дотриманням принципів застосування сил безпеки і оборони;

в) постійної інтеграції власних ресурсів для досягнення переваги над противником та одночасного створення невизначеності для нього;

г) творчого підходу до ведення збройної боротьби з метою підтримання динаміки ведення операцій;

д) готовності до інтеграції та координації спроможностей коаліції, союзників та міжнародних партнерів;

е) розуміння наслідків застосування руйнівних технологій як для противників, так і для себе.

Командири для успішного визначення перспектив розвитку обстановки, визначення та реалізації шляхів досягнення мети дій та/або потрібного стану повинні мати необхідні здібності та якості:

а) володіння навичками сприйняття інформації та її дослідження, спроможність здійснювати комплексний збір інформації – постійний моніторинг обстановки, пошук інформації з різних джерел неупереджено та відкрито з урахуванням різних поглядів;

б) здатність до навчання – постійне навчання шляхом перевірки, осмислення, концептуалізації та впорядкування знань з метою отримання уявлення про обстановку, а також постійний аналіз власного мислення;

в) критичне мислення – визначення основних аспектів ситуації,

окреслення кола можливих питань та їх наступна конкретизація, пояснення вагомих зв'язків та відмінностей, розуміння нюансів та врахування обмеженості наявної інформації;

г) творче (інноваційне) мислення – генерація нових, творчих, незалежних від загальноприйнятих ідей, концепцій, підходів та норм, які опираються на уяву та проникність;

д) мислення в часі – розуміння історичного та сучасного контексту, виявлення закономірностей, прогнозування можливого майбутнього, передбачення безпосередніх та подальших наслідків подій, відстеження довгострокової перспективи;

е) системне мислення – визначення цілісної перспективи динамічного та складного середовища для виявлення взаємозв'язків та інтеграції різних факторів у єдине ціле;

є) володіння базовими психологічними компетенціями щодо соціально-психологічних процесів у військових колективах.

1.2. ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Здатність військового формування з правоохоронними функціями ефективно застосовувати його бойову міць для досягнення бажаного результату залежить від розуміння ситуації та спроможності діяти рішуче. Кращі підходи та практики міжнародних партнерів України дають змогу визначити три взаємозалежні компоненти бойової моці (*en. Fighting Power*) НГУ: фізичний, концептуальний та моральний (AJP-01).

1.2.1. Компоненти бойової моці Національної гвардії України

Фізичний компонент – складається з особового складу, ОВТ, оснащення та підготовки. Підготовка особового складу та підрозділів розглядається як частина фізичного компонента, хоча вона впливає на розвиток усіх трьох компонентів та об'єднує їх. Фізичний компонент також охоплює заходи ефективного розгортання, підтримання та відновлення (боєздатності).

Концептуальний компонент – знання та досвід, які визначають логіку мислення військовослужбовця через ініціативу, креативність та винахідливість. Такі знання засновані на накопиченому, узагальненому та запровадженому бойовому досвіді, розумінні й застосуванні нормативної та доктринальної бази щодо реалізації функцій та виконання завдань за призначенням.

Моральний компонент – мотивація особового складу, психологічна готовність особового складу та лідерські якості командирів, які стимулюють військовослужбовців під час виконання завдань діяти ініціативно та рішуче, але в межах обґрунтовано допустимого ризику, дотримуючись етичних норм.

Кожен із цих компонентів є рівнозначним: сучасні системи ОВТ не забезпечать якісного виконання поставлених завдань, якщо особовий склад не отримав відповідної підготовки чи йому бракує мотивації та бойового духу. Розвиток кожного з цих компонентів взаємопов'язаний з іншими та впливає на

розуміння ситуації та спроможності діяти рішуче [42].

Факторами, що підсилюють бойову міць НГУ, є взаємосумісність, постійна готовність до виконання завдань та висока ефективність застосування бойової міці (АJP-01).

Взаємосумісність є нарощуваною здатністю НГУ діяти узгоджено, ефективно та результативно разом із національними та міжнародними партнерами для досягнення визначених тактичних, оперативних і стратегічних цілей держави та євроатлантичних структур колективної безпеки. Взаємосумісність досягається в трьох взаємопов'язаних площинах, таких як технічна і процедурна сумісності, а також сумісність військовослужбовців.

Технічна сумісність стосується ОВТ, систем, комплексів, обладнання та устаткування, а також їхньої здатності функціонувати разом.

Процедурна сумісність базується на застосуванні спільних (гармонізованих) доктрин, процедур та єдиної термінології. Сумісність особового складу забезпечує поглиблення взаємної довіри та розуміння між партнерами та досягається шляхом зміцнення стосунків під час об'єднаної підготовки та в ході спільних операцій.

Постійна готовність до виконання завдань ґрунтується на здатності НГУ швидко реагувати на виклики та загрози воєнній, державній та громадській безпеці і порядку України [1] як при змінах безпекового середовища в державі, так і поза її межами. Постійна готовність до виконання завдань НГУ формується завдяки стійкості військового формування та його здатності до адаптації до змін безпекового середовища (АJP-01).

Стійкість військового формування має на меті підтримувати достатню бойову міць для стримування, передбачення, пом'якшення, поглинання, адаптації та подолання руйнівної події або кількох подій, зберігаючи при цьому здатність до виконання основних функцій та завдань, покладених на НГУ. Стійкість НГУ посилюється поєднанням зусиль із національними та міжнародними партнерами, що сприяє подальшому розвитку її спроможностей (ВКП НГУ 5-00(06).01).

Здатність до адаптації НГУ визначається її можливостями використовувати поточні обставини та вразливі місця противника, ймовірність появи яких змінюється відповідно до динаміки змін безпекового середовища або характеру загроз. Жодна організація, особа чи група осіб, мережа, доктрина чи система не можуть бути абсолютно стійкими. Тому можливостями та відповідними ризиками необхідно керувати динамічно шляхом адаптації. НГУ впроваджує інновації та нарощує свої здатності орієнтуватися в складному багатовимірному просторі забезпечення безпеки держави для того, щоб адаптуватися швидше, ніж протилежна сторона конфлікту, для отримання переваги та досягнення визначених державою цілей (АJP-01).

Висока ефективність застосування бойової моці НГУ ґрунтується на оперативному мистецтві, сфокусованому на цілях, визначених військово-політичним керівництвом держави та всеохоплюючому підході до виконання службово-бойових завдань, що і забезпечує високу ефективність у континуумі конкуренції (АJP-01).

НГУ утворює свою бойову міць для виконання визначеної Місії щодо захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави [1]. При цьому основу цієї бойової моці складають жінки та чоловіки, що присвятили своє життя захисту держави. НГУ комплектується військовослужбовцями, які проходять строкову військову службу, військову службу за контрактом, за призовом під час мобілізації, а також резервістів [6]. Військовозобов'язані у добровільному порядку можуть бути зараховані до військового резерву НГУ. Військовий резерв складається з громадян, які проходять службу у військовому резерві, та громадян, відібраних кандидатами для зарахування на службу у військовому резерві.

Військовослужбовці та працівники НГУ проходять військову службу та працюють у складі інституційної та операційної складової сил.

1.2.2. Інституційна складова

Інституційна складова – головний орган військового управління НГУ, який здійснює військове керівництво, спрямовує та координує діяльність комплексу сил і засобів, що виділяються до складу сил оборони, забезпечує реалізацію НГУ державної політики з питань громадської, державної та воєнної безпеки з урахуванням положень Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегії забезпечення державної безпеки, Стратегічного оборонного бюлетеня України. Крім того, головний орган військового управління НГУ здійснює планування, організацію, керівництво, моніторинг і контроль за всіма напрямками діяльності НГУ згідно з компетенцією, визначеною чинним законодавством [14].

Основними завданнями структурних підрозділів Головного управління НГУ є генерування та планування застосування операційного компоненту сил НГУ. Як тільки операційні сили розгортаються для виконання службово-бойових завдань, інституційна складова забезпечує всебічну підтримку, необхідну підрозділам для виконання завдань. Інституційна складова фокусується на таких основних завданнях у сферах генерування військ та забезпечення їх операційної діяльності [14]:

- а)** планування розвитку;
- б)** планування розгортання та застосування військ та організація виконання покладених на НГУ функцій та завдань;
- в)** планування та організація зв'язку, інформаційно-комунікаційних систем і кіберзахисту;
- г)** кадрова робота та організаційно-штатна діяльність;
- д)** розвідувальне (інформаційно-аналітичне) забезпечення;
- е)** забезпечення готовності військ;
- є)** підготовка персоналу;
- ж)** морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності та соціальний захист особового складу і членів їх сімей;
- з)** організація цивільно-військового співробітництва в районах дислокації військових частин та виконання завдань;

- и) логістичне забезпечення та підтримка військ;
- і) медичне забезпечення військ;
- ї) фінансово-економічна діяльність;
- й) організація та здійснення правової роботи;
- к) організація та планування забезпечення захисту та живучості військ;
- л) забезпечення режиму секретності та технічного захисту інформації з обмеженим доступом;
- м) планування та контроль повсякденної діяльності військ;
- н) забезпечення діяльності командувача Національної гвардії України;
- о) організація діяльності з питань запобігання та виявлення корупції.

Інституційна складова сприяє успішному виконанню завдань операційною складовою та здійснює розвиток спроможностей, що необхідні для виконання завдань в умовах динамічного безпекового середовища.

1.2.3. Операційна складова

Операційна складова сил НГУ складається з організованих, підготовлених та всебічно забезпечених для розгортання та виконання службово-бойових, бойових (спеціальних) завдань військових частин та підрозділів [1, 27-37, 39]. Операційні сили мають структурований характер. Вони складаються з різних підрозділів та військових частин, згрупованих під керівництвом органів військового управління різних рівнів (Головного управління НГУ та територіальних управлінь).

Військові частини та підрозділи НГУ дислокуються в усіх обласних центрах України та у деяких районних центрах зі складною оперативною обстановкою і входять до ОТО, що визначають межі їх зон оперативного реагування [1].

Військові частини та підрозділи НГУ мають високий рівень довіри суспільства. Їх дислокація у районах зі складною оперативною обстановкою сприяє встановленню довірчих стосунків з місцевим населенням, попередженню конфліктів, перш ніж вони стануть некерованими, та створенню безпечного середовища.

До складу операційної складової входять: військові частини (підрозділи) оперативного призначення, військові частини (підрозділи) спеціального призначення, військові частини (підрозділи) з охорони громадського порядку, військові частини (підрозділи) з охорони дипломатичних представництв та консульських установ, військові частини (підрозділи) з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних, військові частини (підрозділи) з охорони важливих державних об'єктів, військові частини (підрозділи) з охорони об'єктів критичної інфраструктури, військові частини з охорони АЕС, військові частини (підрозділи) забезпечення, а також авіаційні військові частини.

Адаптацію НГУ до сучасних умов ведення бойових дій, а також оптимізацію системи військового управління реалізовано шляхом переходу на корпусну структуру комплексу сил і засобів операційних сил, залучених до воєнних дій на території нашої держави.

Зазначена структура дозволяє в сучасних умовах збройної боротьби

формувати гнучку структуру командування та управління, швидко приймати рішення та адаптуватися до змін обстановки на полі бою, раціонально розподіляти особовий склад, техніку та матеріальні запаси в часі та просторі для створення необхідних ефектів і досягнення визначених цілей.

Гнучкість та адаптивність корпусної структури операційних сил НГУ досягається завдяки делегуванню повноважень на нижчі рівні командування та управління, що дозволяє швидко реагувати на зміни оперативної обстановки наявними силами та засобами. Корпус швидко та ефективно організовує координацію та взаємодію підпорядкованих військових організаційних структур, інтегрує цілі, ефекти та засоби їх досягнення, а також визначає дії, необхідні для отримання переваги на полі бою.

Висока ефективність всебічного забезпечення корпусів досягається завдяки централізованому управлінню ресурсами та чіткому плануванню всіх видів забезпечення операцій (бойових дій).

2. НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ СЬОГОДНІ

НГУ є професійним, мобільним, швидко реагуючим на будь-які зміни безпекового середовища військовим формуванням із правоохоронними функціями, що ефективно та дієво забезпечує громадську, державну та воєнну безпеку України, успішно взаємодіє з іншими складовими сектору безпеки і оборони на засадах взаємосумісності.

НГУ є надійним партнером для інституцій міжнародної спільноти, оскільки є повноправним членом Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції у статусі військової установи 2017 року, а з 2024 року входить до складу Європейських Сил Жандармерії (англ. European Gendarmerie Force, EGF) у статусі «Спостерігача». Крім цього, представники Національної гвардії активно беруть участь у заходах співробітництва України з НАТО, зокрема в рамках Комплексного пакета допомоги НАТО Україні, Індивідуальної програми партнерства Україна-НАТО, Ініціативи НАТО з безпекової допомоги і навчання для України (NSATU) [38].

Закони, нормативно-правові акти держави та динаміка змін безпекового середовища визначають основні завдання НГУ у сферах безпеки і оборони щодо досягнення бажаного кінцевого стану миру, громадського порядку та безпеки [1-47].

2.1. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

НГУ реалізовує функції, визначені законом, шляхом виконання завдань за напрямками діяльності, що дозволяє забезпечити безпеку людей та захист майна, запобігання злочинам, сприяє стійкому функціонуванню важливих державних об'єктів, захисту державного кордону, обороні держави у взаємодії з громадянами, громадами, силами безпеки і оборони та міжнародними партнерами [1].

До основних завдань НГУ в сфері безпеки і оборони належать [1]:

а) участь в операціях угруповань сил оборони (об'єднаних сил):

визначений комплект військ (сил і засобів) НГУ веде бойові (оборонні, наступальні, контрнаступальні, стабілізаційні) дії (бої) в рамках проведення операцій угруповань сил оборони (об'єднаних сил) у їх складі та в оперативному підпорядкуванні відповідних командувачів (командирів) або під їх оперативним контролем (в оперативній взаємодії), на окремому напрямку самостійно або для нарощування спроможностей (підсилення визначених військово-організаційних одиниць);

б) ведення протидиверсійної боротьби:

у рамках виконання цього завдання визначений комплект військ (сил і засобів) НГУ у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони забезпечує виконання заходів, направлених на припинення діяльності диверсійно-розвідувальних сил агресора (противника), не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань у визначених районах відповідальності;

в) участь у територіальній обороні держави:

у рамках участі у територіальній обороні держави визначений комплект військ (сил і засобів) НГУ у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони забезпечує здійснення заходів правового режиму воєнного стану, посилення охорони та захисту державного кордону, охорону та оборону важливих державних об'єктів і комунікацій, об'єктів критичної інфраструктури, бере участь у забезпеченні умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного розгортання військ (сил), у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та непередбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями, а також у проведенні Міністерством юстиції України евакуації засуджених та осіб, узятих під варту;

г) охорона органів державної влади:

визначені підрозділи НГУ забезпечують надійну охорону органів державної влади шляхом оперативного чергування, патрулювання (пішого або на транспортному засобі), виставлення постів або змішаним способом, у тому числі за посиленим варіантом несення служби;

д) охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, об'єктів критичної інфраструктури, а також дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні:

Визначеними військовими частинами (підрозділами) НГУ у взаємодії з адміністраціями ядерних установок та важливих державних об'єктів, операторами об'єктів критичної інфраструктури, главами дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, що охороняються, реалізується комплекс заходів щодо недопущення проникнення порушників на об'єкт (з об'єкта), внесення (винесення) заборонених предметів на їх територію (з території), а

також виявлення і припинення адміністративних (кримінальних) правопорушень, що вчиняються на території таких об'єктів;

е) оборона важливих державних об'єктів:

військові частини (підрозділи) НГУ у взаємодії з іншими складовими сил оборони забезпечують оборону важливих державних об'єктів, а також протидію диверсіям та терористичним актам на них. Зазначений комплект військ (сил і засобів), крім того, надає необхідну допомогу адміністраціям важливих державних об'єктів у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, а також спричинених застосуванням зброї на їх території;

є) участь в охороні громадської безпеки і порядку:

під час виконання таких завдань визначений склад сил і засобів НГУ забезпечує охорону громадського порядку шляхом патрулювання у складі самостійних та спільних із працівниками Національної поліції піших нарядів, у тому числі зі службовими собаками, та патрулів на автомобілях. Визначені військові частини НГУ беруть участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян, у ході офіційних візитів та інших заходів за участю посадових осіб України та іноземних держав, щодо яких здійснюється державна охорона на території України;

ж) участь у припиненні масових заворушень:

навчені та відповідним чином підготовлені військові частини та підрозділи НГУ протидіють масовим заворушенням, що супроводжуються насильством над громадянами;

з) конвоювання, екстрадиції та охорона підсудних (засуджених):

визначеним комплектом сил і засобів підрозділів із конвоювання НГУ забезпечується переміщення (доставляння) осіб, узятих під варту та/або засуджених до позбавлення волі, у тому числі під час їх екстрадиції, під охороною варти, у спеціально обладнаних для цього транспортних засобах за визначеними маршрутами, забезпечення охорони осіб, які тримаються під вартою, під час судових засідань у судах, конвоювання військовополонених у разі обрання їм міри запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та/або засудження їх до позбавлення волі, у тому числі до довічного позбавлення волі, а також перевезення військовополонених ворогів з місць їхнього тримання до місця передачі державі-агресору;

и) стратегічні комунікації:

сучасні підходи до процесів планування (об'єднаного планування) застосування підпорядкованих військових частин (підрозділів) НГУ та інтеграція в них процесів стратегічних комунікацій забезпечують високий рівень ефективності й взаємосумісності з іншими складовими сектору безпеки і оборони України та міжнародними партнерами (АJP-01) під час виконання службово-бойових завдань (проведення ООС) та дозволяють підрозділам і органам управління в інформаційному полі впливати на зміни оперативної обстановки (ВКП НГУ 11-01(01).01), [43, 44];

і) цивільно-військове співробітництво:

одним з найважливіших компонентів системи стратегічних комунікацій НГУ є система цивільно-військового співробітництва. Діяльність цієї системи спрямована на забезпечення ефективності процесів координації та взаємодії між підрозділами НГУ і суб'єктами цивільного суспільства в районах дислокації військових частин та виконання завдань з метою забезпечення виконання службових та бойових завдань, створення сприятливих умов для виконання завдань, сприяння роботі органів державної влади. Фахівці з цивільно-військового співробітництва як забезпечують високий рівень ситуаційної обізнаності командирів НГУ щодо цивільних аспектів оперативного середовища в районі виконання завдань, так і безпосередньо здійснюють позитивний формуючий вплив на місцеве населення, сприяють формуванню національної та громадянської ідентичності, національно-патріотичному вихованню цивільного населення.

2.2. СТРАТЕГІЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПІДТРИМЦІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Формування оперативного середовища (AJP-01) здійснюється шляхом створення впливів у межах визначених законодавством України функцій та завдань [1].

Стратегічним призначенням НГУ у підтримці сил безпеки і оборони держави є взаємодія з ними та їх підтримка на оперативному й тактичному рівнях операцій, забезпечення закріплення їх успіху на шляху досягнення бажаного кінцевого стану миру та безпеки (ADP 1-01).

2.2.1. Формування оперативного середовища

Оперативне середовище визначається як набір умов, обставин і факторів, що впливають на використання спроможностей і рішення командувача (командира) (AJP-01). Це те середовище, яке безпосередньо підпадає під вплив кризи, де задіяні інструменти бойової міцності НГУ та інших складових сектору безпеки і оборони. Воно охоплює фізичні і нефізичні сфери і фактори, що стосуються наземного, морського, повітряного, космічного, інформаційного і кібер-простору. НГУ застосовує опис оперативного середовища за методологією НАТО, як низку взаємопов'язаних елементів, таких як: політична, військова, економічна, соціальна, інфраструктурна, інформаційна (PMESII) складові (AJP-01).

Аналіз PMESII надає командувачу (командиру) і штабам можливість розуміти оперативне середовище та рівень наявних чи потенційних загроз. Таке розуміння сприяє забезпеченню ефективного виконання бойових, службово-бойових завдань, спрямованих на досягнення бажаного кінцевого стану миру, громадської безпеки та порядку.

НГУ в рамках виконання покладених на неї законодавством держави функцій та завдань здійснює як безпосередньо, так і шляхом поєднання зусиль з іншими складовими сил безпеки і оборони України формування оперативного

середовища як у кризових регіонах, так і в державі в цілому [1].

Сформоване оперативне середовище дозволяє підтримувати партнерів і стримувати агресію, а також створювати необхідні умови для повномасштабного розгортання об'єднаних сил. Підрозділи НГУ продовжують розвивати взаємодію, співпрацю та сумісність із національними та іноземними партнерами, зміцнюючи сили безпеки і оборони, підвищують фахову обізнаність у ході заходів об'єднаної підготовки та багатонаціональних навчань [38, 49]. Завдяки спільним із міжнародними партнерами проєктам та спільним заходам підготовки НГУ отримує унікальних спеціалістів різних напрямків діяльності.

Тенденції змін сучасного оперативного середовища включають розмиття відмінностей між мирним та воєнним часом, а також між фронтом та тилом, розширення спектру учасників збройного конфлікту в усіх фізичних і нефізичних сферах, посилення ролі безпілотних і роботизованих систем, високоточної зброї та озброєння на нових фізичних принципах.

Розуміння оперативного середовища створює необхідні умови для визначення підходів до адаптації в рамках динаміки його змін. Сутність адаптації до цих змін полягає в застосуванні інноваційного поєднання класичних форм, методів, прийомів і способів ведення збройної боротьби чи реагування на кризові ситуації у сфері громадської безпеки і порядку.

Досягнення переваги над чисельно переважаючим противником, що не зважає на втрати свого особового складу, ОВТ вимагає асиметричних дій, що реалізують один або кілька оперативних ефектів у рамках функцій ведення збройної боротьби (командування та управління, розвідувальне та інформаційне забезпечення, маневр, вогневе ураження, захист, забезпечення та підтримка).

Оперативні ефекти, що формуються в усіх фізичних і нефізичних сферах та на полі бою, підтримують формування необхідних вирішальних умов для отримання достатньої переваги над противником або суттєво сприяють виконанню оперативних завдань угруповань військ (сил).

2.2.2. Запобігання конфліктам

Під час планування застосування своїх військових частин і підрозділів НГУ розглядає характер конфлікту згідно з основним нормативним документом НАТО АJP-01. Комплексний вплив та взаємозв'язок усіх елементів «трикутника конфлікту»: протиріччя, що виникають між потенційними учасниками конфлікту, ставлення його учасників та їх поведінка, а також особливості виконання службово-бойових завдань враховуються під час планування застосування підрозділів.

Запобігання конфлікту включає всі дії, передбачені для стримування агресії противника (в тому числі непрямой чи гібридної), що загрожують його суверенітету, територіальній цілісності та громадській безпеці, а також не дають противнику можливості досягти цілей, що суперечать інтересам держави. Добре навчені, надійні і дієздатні військові частини та підрозділи НГУ знижують ризик гібридної агресії та виникнення внутрішнього конфлікту всередині держави.

2.2.3. Підтримка інших складових сил безпеки і оборони України

Операції національних (багатонаціональних) об'єднаних сил скеровуються

на військово-політичному рівні, а плануються та проводяться на стратегічному, оперативному й тактичному рівнях (СП 3-00(04).01). Кожен рівень управління має конкретні функції і здійснює заходи, що створюють бажані ефекти і впливають на досягнення поставлених військово-політичним керівництвом держави завдань.

Стратегічний рівень. На стратегічному рівні з метою захисту національних інтересів військово-політичним керівництвом держави визначаються воєнно-стратегічні цілі застосування сил безпеки і оборони, а також плануються, проводяться і забезпечуються воєнні дії шляхом проведення операцій об'єднаних сил. Крім того, для стримування противника від ескалації або припинення збройної агресії проти України плануються та проводяться стримуючі дії, а також можуть проводитися спеціальні дії (СП 3-00(04).01).

Оперативний рівень. Оперативним рівнем є рівень, на якому плануються, проводяться та забезпечуються операції з метою досягнення стратегічних цілей (завдань) у зонах (секторах, районах, смугах) проведення операцій (СП 3-00(04).01, АJP-01). Оперативний рівень з'єднує стратегічні цілі з тактичними діями військ. Для виконання поставлених завдань командувач (командир) затверджує у старшого начальника замисел операції, уточнює план проведення операції, віддає накази на проведення операції (дії) і керує діями підпорядкованих підрозділів у визначеній операційній зоні (секторі, районі, смузі).

Саме на оперативному рівні тактичні успіхи, досягнуті під час виконання службово-бойових завдань та операцій, об'єднуються задля створення бажаних ефектів, які забезпечують досягнення стратегічних цілей і бажаного кінцевого стану миру, громадської безпеки та порядку (ADP 1-01). Це досягається шляхом розуміння стратегічної ситуації і бажаних результатів, а також ефективним і скоординованим застосуванням оперативного мистецтва. Командувач (командир) здійснює наступні заходи:

- а) аналіз бойового завдання та визначення способу його досягнення;
- б) розподіл необхідних сил і ресурсів для забезпечення підлеглих командирів можливостями для виконання поставлених завдань;
- в) керівництво діями тих формувань, що безпосередньо не підпорядковані підлеглим командирам, і особливо тих, що відносяться до оперативного резерву;
- г) взаємодія з іншими учасниками об'єднаної операції;
- д) визначення прийняттого рівня ризиків для військ (сил) і завдання (операції).

Тактичний рівень. Тактичний рівень визначається як рівень, на якому заходи, службово-бойові та бойові завдання плануються і виконуються з метою досягнення визначених цілей, поставлених перед підрозділами тактичного рівня (AJP-01). Успішне досягнення цих цілей сприяє успіху на оперативному і стратегічному рівнях.

Рівні операцій не слід розглядати як відокремлені один від одного, оскільки кожен рівень захищає інший від перевантаження та дозволяє досягти бажаного темпу на кожному рівні. Потреба в інтеграції дій у багатовимірному бойовому просторі стирає відмінності між рівнями сучасних спільних

(об'єднаних) операцій. Взаємозв'язок процесів та стиснення часових рамок для планування, підготовки, виконання та оцінювання дій стають результатами такої інтеграції.

Щоб подолати стиснення часових рамок для усіх рівнів операцій (дій), військова діяльність та її планування повинні забезпечувати єдність зусиль через горизонтальну та вертикальну інтеграцію для забезпечення створення необхідних ефектів. Горизонтальна інтеграція реалізується шляхом застосування комплексного підходу до взаємодії із союзниками та партнерами. Вертикальна інтеграція досягається шляхом визначення необхідних обсягів ресурсів та забезпечення ними військ (сил) на оперативному рівні проведення операцій (ведення дій), а також шляхом застосування підходів децентралізованого управління (Mission Command) у рамках директив військово-політичного керівництва держави (AJP-01).

2.2.4. Закріплення успіху та підсилення

Операції щодо закріплення успіху роблять короткостроковий оперативний успіх довготривалим і встановлюють сприятливі умови для переходу контролю над територією до законних органів влади. Визначений комплект військ (сил і засобів) НГУ як бере безпосередню участь у веденні бойових дій угруповань сил оборони, так і дозволяє об'єднаним силам скористатись оперативним успіхом, забезпечуючи виконання заходів правового режиму воєнного стану та (стабільних) стійких умов функціонування органів місцевої влади й системи логістичного забезпечення угруповання у тилівій смузі. Закріплення успіху є невід'ємною частиною перемоги в збройному конфлікті і важливою умовою для збереження довгострокової переваги над агресором. При закріпленні успіху військові частини (підрозділи) НГУ підсилюють та об'єднують у єдине ціле свої зусилля з усіма партнерами ведення операцій. Ефективно закріплений успіх збільшує свободу дій для керівництва держави та впливає на вирішальні результати об'єднаних операцій (AJP-01).

2.3. ОСНОВНІ ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Необхідні та стійкі спроможності, які має чи набуває НГУ, формують її основні галузі спеціалізації, як внесок у забезпечення національної безпеки держави.

Основні галузі спеціалізації чітко виражають, як НГУ сприяє операціям об'єднаних сил національних і міжнародних партнерів, охороняє громадський порядок та забезпечує громадську безпеку в державі [1, 38, 46-52]. Для забезпечення досягнення стратегічного призначення НГУ існує три основні галузі спеціалізації, на яких ґрунтується виконання її службово-бойових завдань в інтересах національної безпеки держави [1, 17-36, 39].

2.3.1. Забезпечення воєнної безпеки

Органи військового управління НГУ для забезпечення виконання заходів

всеохоплюючої оборони держави в рамках застосування (реалізації) об'єднаної оперативної концепції сил оборони та Доктрини застосування сил оборони держави (СП 3-00(04).01) здійснюють генерування визначеного комплексу сил і засобів НГУ, що передаються у підпорядкування Головнокомандувачу ЗСУ з уведенням воєнного стану [1, 3-5, 11, 12].

Визначений комплект військ (сил і засобів) НГУ виконує завдання з відсічі і стримування збройної агресії шляхом ведення оборонних, наступальних, стабілізаційних та спеціальних дій у рамках оперативного підпорядкування (оперативного контролю або оперативної взаємодії) командувачу (командиру) угруповання сил оборони, на якого покладено завдання з підготовки та проведення операції (бойових та спеціальних дій), виконання окремих завдань.

Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України» НГУ проводить роботи із розмінування (виявлення, знешкодження та знищення) вибухонебезпечних предметів на територіях, які надані для розміщення і постійної діяльності органів військового управління, з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ НГУ, а також у місцях виконання завдань за призначенням під час дії воєнного стану, в особливий період та у разі необхідності у мирний час [1].

Виконання бойових (спеціальних) завдань військовими частинами (підрозділами) НГУ в багатовимірному бойовому просторі операцій об'єднаних сил, що спрямовані на відсіч збройній агресії проти України, ґрунтується на використанні під час забезпечення воєнної безпеки держави доктринальних документів ЗСУ та створює відповідний фундамент для взаємної підтримки та ефективного поєднання зусиль щодо забезпечення захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших важливих національних інтересів від воєнних загроз.

2.3.2. Забезпечення державної безпеки

Ефективне виконання завдань із забезпечення державної безпеки спрямовується на підвищення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

НГУ бере участь у протидії спровокованому та підтриманому ззовні збройному конфлікту у межах території України, що може супроводжуватися масованим застосуванням засобів збройного насильства (СП 3-00(04).01).

Визначеним комплектом військ (сил і засобів) НГУ забезпечується зниження рівня вразливості ключових об'єктів критичної інфраструктури держави та важливих державних об'єктів від диверсій [13]. Крім того, НГУ забезпечує функціонування дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав та інших важливих державних об'єктів, органів державної влади [1, 7, 19, 29, 30, 37].

Визначений комплект військ (сил і засобів) НГУ виконує завдання щодо протидії терористичним актам і диверсіям, участі у ліквідації наслідків

надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, посилення охорони та прикриття ділянок державного кордону [43].

Крім того, НГУ протидіє не передбаченим законом воєнізованим або збройним формуванням (групам) терористичних організацій, диверсійно-розвідувальним силам агресора (противника) [1, 8].

Визначені військові частини (підрозділи) НГУ забезпечують виконання завдань з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних (засуджених) до позбавлення волі, у тому числі під час їх екстрадиції, а також забезпечення охорони осіб, які тримаються під вартою, під час судових засідань у судах, перелік яких визначається Міністром внутрішніх справ України, конвоювання військовополонених у разі обрання їм міри запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та/або засудження їх до позбавлення волі, у тому числі до довічного позбавлення волі, перевезення військовополонених ворогів з місць їхнього тримання до місця передачі державі-агресору [1, 21-24].

2.3.3. Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки

Діяльність НГУ щодо забезпечення охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки спрямовується на нарощення наявних спроможностей та створення відповідних умов їх застосування для захисту життєвоважливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина [1, 27, 34, 39].

Для підтримання стану громадської безпеки та порядку підрозділи НГУ у взаємодії з правоохоронними органами забезпечують охорону громадського порядку, самостійно – органів державної влади, ядерних установок та ядерних матеріалів, дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів [1, 19-36, 39].

Реагування НГУ на виклики, інспіровані ззовні гібридними методами боротьби противника, що спрямовані на зниження рівня громадської безпеки, здійснюється також шляхом реалізації покладеної на неї законодавством функції щодо участі у припиненні масових заворушень [1-2, 18].

У разі погіршення оперативної обстановки в державі (її кризових регіонах) військові частини (підрозділи) НГУ застосовують необхідні спроможності під час участі у проведенні спеціальних та спеціальних поліцейських операцій, у тому числі зі знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності злочинних організацій або організованих груп, проведенні спільних із правоохоронними органами заходів зі стабілізації оперативної обстановки та посилення охорони особливо важливих державних об'єктів.

Визначений склад сил і засобів НГУ виконує завдання щодо участі у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення України [1].

Стан стабілізації кризи досягається шляхом застосування спроможності

НГУ щодо проведення самостійних або спільних заходів з іншими складовими Сил безпеки і оборони України зі стабілізації оперативної обстановки.

Військові частини та підрозділи НГУ можуть залучатись у порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України, до участі у здійсненні заходів із нейтралізації та ліквідації реальної загрози здійснення збройних та інших провокацій на державному кордоні України, недопущенні масового переходу державного кордону України з території суміжних держав. Заходи з посилення охорони державного кордону України здійснюються у контрольованих прикордонних районах з урахуванням заходів, що виконує Національна поліція України, із забезпечення публічної безпеки і порядку, та діяльності НГУ з припинення масових заворушень.

2.4. ЄДНІСТЬ ДІЙ У СКЛАДІ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Об'єднання сил і засобів різних складових сил оборони спрямоване на гарантоване виконання завдань з оборони України. Для виконання цих завдань сили і засоби ЗСУ та інших складових сил оборони застосовуються у різноманітних формах, які зведені у систему застосування сил оборони.

Об'єднані сили – це військові формування, що складаються зі значущих складових, виділених або приданих, із двох чи більше командувань військ (сил) під керівництвом єдиного командувача спільних сил. Об'єднана операція передбачає комплексний підхід, координацію та взаємодію всіх компонентів об'єданого угруповання. При цьому визначається роль кожного з них у застосуванні, забезпеченні та сприянні дій об'єданому угрупованню.

Місія та оперативний підхід об'єднаних сил, а також принцип єдності командування і філософія децентралізованого управління (Mission Command) є керівними принципами організації об'єднаних сил для проведення операцій. Об'єднані сили можуть бути створені на географічній або функціональній основі. Під час їх створення обов'язково розглядається питання наявності необхідного ступеня взаємосумісності кожного компонента багатонаціональних сил та потенційних учасників.

Цілі об'єднаних операцій досягаються поєднанням зусиль різних складових об'єднаних сил (видів та окремих родів військ (сил) ЗСУ, із залученням (або без залучення) сил і засобів інших складових сил оборони, розподілом відповідальності за виконання ними завдань відповідно до їх призначення та спроможностей, створенням чіткої вертикалі управління.

Крім завдань, пов'язаних із проведенням об'єднаних операцій, сили та засоби об'єднаних сил можуть залучатися до виконання завдань із забезпечення державної та громадської безпеки і порядку, у тому числі боротьби з тероризмом, міжнародної стабільності та безпеки, надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у запобіганні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, забезпечення кібербезпеки і захисту інформації та військовій підтримці гуманітарної операції.

Для забезпечення державної та громадської безпеки при виникненні

збройного конфлікту всередині держави об'єднані сили за провідної ролі НГУ можуть залучатися до виконання завдань у межах своїх повноважень у разі:

намагання відокремити від України певні адміністративно-територіальні одиниці, зокрема, за участю не передбачених законом воєнізованих та/або збройних формувань, приватних військових компаній, терористичних, неурядових, етнічних, релігійних або інших організацій;

спроби державного перевороту або незаконної зміни конституційного ладу;

дій інших держав щодо поширення свого впливу на внутрішньополітичну обстановку в Україні, насамперед на територіях, які вони розглядають як зони реалізації національних інтересів (впливу);

виникнення масових заворушень на політичному, етнічному, релігійному та іншому підґрунті (блокування роботи органів державної влади, порушення функціонування об'єктів, комунікацій тощо);

перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань; забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

2.4.1. Операції об'єднаних сил

ООС – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних або послідовних операцій, бойових дій, боїв, ударів і маневру, а також спеціальних, стабілізаційних, кібернетичних дій, інформаційних акцій (дій) військ (сил, органів) об'єднаних сил, які проводяться за єдиним замислом і планом для виконання визначених оперативних (оперативно-тактичних) завдань у районі проведення операції у встановлений період під єдиним керівництвом. Такі операції – це синхронізоване та одночасне застосування сили для досягнення ефекту більшого, ніж якби кожен елемент використовувався окремо або послідовно. Цей спосіб проведення операції включає застосування спроможностей НГУ та об'єднання їх зі спроможностями партнерів по веденню узгоджених бойових дій у рамках всеохоплюючого підходу (АJP-01). Реагуючи на одну спроможність, противник стає вразливим до інших, тому об'єднаний спосіб проведення операцій примножує ефективність НГУ та об'єднаних спроможностей сил безпеки і оборони.

Командувачі (командири, начальники) і підпорядковані їм органи військового управління поєднують оперативне мистецтво, операційний дизайн і оперативне планування, які визначають об'єднаність операції. Ефективні результати операційного дизайну (проєктування) під час детального планування збільшують шанси на досягнення мети операції (місії), що визначено старшим начальником.

Оперативне планування об'єднаних операцій здійснюється об'єднаним органом військового управління, що відповідає за застосування військ (сил). Оперативне планування базується на всебічному аналізі обстановки, об'єктивному врахуванні реальних оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей об'єднаних сил і противника, передбаченні розвитку подій, а також наявності необхідних ресурсів для виконання отриманих завдань.

2.4.2. Операції сил оборони

Операція сил оборони – сукупність узгоджених і взаємопов’язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних або послідовних операцій об’єднаних сил, які проводяться для виконання визначених стратегічних, оперативних (оперативно-тактичних) завдань в операційних зонах (районах, смугах) в установлений період під єдиним керівництвом.

Для проведення операції сил оборони створюється угруповання об’єднаних сил під керівництвом командувача об’єднаних сил ЗСУ, яке може включати декілька угруповань військ (сил). Вони розгортаються на загрозованих напрямках у визначеній оперативній побудові в межах встановлених їм операційних зон (районів), районів проведення операцій.

В інтересах виконання завдань операції можуть залучатися в межах повноважень сили і засоби, які розташовані у визначених операційних зонах (районах) та не увійшли до складу угруповань об’єднаних сил.

Визначені сили і засоби складових сил оборони можуть передаватися в підпорядкування командувачу об’єднаних сил ЗСУ (командувачу угруповання військ (сил)), входити під його оперативний контроль або в оперативну взаємодію з ним.

Сили і засоби НГУ, які входять до складу угруповання об’єднаних сил, можуть самостійно або у взаємодії з іншими складовими сил оборони виконувати визначені завдання щодо:

забезпечення охорони органів державної влади в місцях їх постійної та тимчасової дислокації;

охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки в зоні конфлікту;

охорони та оборони важливих державних об’єктів, у тому числі і в зоні конфлікту;

забезпечення захисту держкордону у визначеній зоні відповідальності;

припинення збройних конфліктів (інших провокацій) на державному кордоні, недопущення незаконного перетину державного кордону озброєних осіб (груп) із території суміжних держав;

знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих злочинних груп та організацій;

ведення воєнних дій у складі угруповання об’єднаних сил.

2.4.3. Єдність і взаємоузгодженість

Ефективність об’єднаних сил у мирний час, під час кризи або збройного конфлікту (збройного конфлікту неміжнародного характеру) залежить від здатності наявних сил ефективно і результативно взаємодіяти. ООС мають бути підготовлені, сплановані і проведені в такий спосіб, який найкраще використовує відповідні сильні сторони і спроможності сил. Оперативна сумісність з’єднань і підрозділів об’єднаних і багатонаціональних сил має три виміри: технічний (обладнання, системи); процедурний (доктрини, процедури) і людський (мова, термінологія і тренування). Впровадження міжнародних військових стандартів

та документів НАТО зі стандартизації [41] є критично важливим процесом для забезпечення довгострокової ефективності і успіху операцій та взаємодії з військовими формуваннями держав-членів НАТО (AJP-01).

Принципами об'єднаних і багатонаціональних операцій, у яких бере участь НГУ, є (СП 3-00(04).01):

1. **Єдність зусиль.** Єдність зусиль визначає необхідність забезпечення спрямування усіх сил, засобів та ресурсів на досягнення спільної мети. НГУ досягає цього шляхом застосування принципу єдності командування.

2. **Зосередження сил.** Зосередження сил означає, що бойова міць має бути зосереджена у попередньо визначеному місці та часі, що забезпечує найшвидше досягнення результатів.

3. **Економія зусиль.** Економія зусиль визнає, що коли треба рішуче застосувати концентровану міць, то її можна застосувати за рахунок місць із меншим пріоритетом.

4. **Свобода дій.** Свобода дій наділяє командирів здатністю виконувати поставлені завдання і має мінімізувати накладені на них обмеження.

5. **Визначення завдань.** Службово-бойові завдання (операції) повинні фокусуватися на чітко визначених і зрозумілих цілях, що допомагають досягти бажаного кінцевого стану миру, громадського порядку та безпеки.

6. **Гнучкість.** Плани і процедури мають бути достатньо гнучкими для реагування на невизначеність і надають командирам максимум свободи дій.

7. **Ініціатива.** Ініціатива полягає у визначенні і використанні можливостей. Командиру слід надавати свободу у використанні ініціативи і, в свою чергу, заохочувати підлеглих.

8. **Наступальний дух.** В основі наступального духу лежить поняття проактивного мислення. Наступальний дух сприяє підтриманню впевненості в умовах невизначеності оперативної обстановки, заохочує ініціативу і рішучість не віддавати ініціативу.

9. **Несподіванка.** Несподіванкою є удар по противнику в час або місці чи в неочікуваний спосіб, до яких він є неготовим. Такі дії можуть сприяти досягненню результатів, що є непропорційно більшими щодо затрачених зусиль.

10. **Безпека.** Безпека підсилює свободу дій шляхом зменшення вразливості від ворожих дій і загроз шляхом активних і пасивних безпекових заходів.

11. **Простота.** Прості плани і чіткі та стислі накази мінімізують непорозуміння і плутанину в умовах невизначеності оперативної обстановки.

12. **Підтримання бойового духу.** Підтримання бойового духу має велике значення для успіху операції. Високий бойовий дух залежить від лідерських якостей командування, яке культивує відвагу, енергійність, рішучість, взаємоповагу та піклування у військовому колективі.

Вищезазначені принципи, в свою чергу, підтримуються наступними чинниками:

1. **Довіра.** Підрозділи (угруповання) НГУ повинні бути варті довіри. Ключовим фактором у встановленні довіри є те, що на всіх рівнях слова співпадають із діями і будь-які розгорнуті сили сприймаються як професійні і спроможні виконати своє службово-бойове завдання.

2. Узгодженість. Сприяння взаєморозумінню і співпраці з боку інших складових сил безпеки і оборони (ООС) є передумовою для успіху. Перед застосуванням будь-які фактори, які можуть призвести до втрати згоди, повинні ретельно балансуватися й оцінюватися з огляду на довгострокові цілі (завдання) операції.

3. Взаємоповага і взаєморозуміння. Повага до підрозділів (утруповань) НГУ є прямим наслідком їх професійної поведінки, уважного ставлення до прав та свобод громадян, самовідданого виконання військового обов'язку. Порядок поводження з населенням та ефективність взаємодії із законними органами влади обумовлює успіх виконання службово-бойових завдань підрозділами НГУ.

4. Легітимність. Повноваження НГУ під час реалізації покладених на неї функцій визначаються законодавством.

5. Прозорість. Службово-бойове завдання і концепція операцій, а також їх бажаний кінцевий стан мають бути чітко зрозумілими та очевидними для всіх учасників.

6. Свобода пересування. Свобода пересування вкрай необхідна для виконання будь-якої операції. Мандат, статус і правила застосування сили повинні дозволяти підрозділам НГУ залишатися вільними у переміщенні весь час задля виконання своїх обов'язків на всій території визначеного бойового завдання без перешкод зі сторони будь-яких місцевих груп і організацій.

7. Стратегічні комунікації. Стратегічні комунікації поєднують комунікаційні спроможності і функції разом з іншими військовими заходами для розуміння і формування інформаційного середовища та інформування, переконання або впливу на аудиторію задля підтримки виконання службово-бойових завдань НГУ.

8. Охорона навколишнього середовища. Охорона навколишнього середовища здійснюється для запобігання або зменшення несприятливих впливів на довкілля під час виконання службово-бойових завдань та участі в ООС.

3. СПАДЩИНА ТА ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ, ВИЗНАННЯ ВІД НАРОДУ ТА ДЕРЖАВИ

Історія НГУ – це зростання, розвиток та вдосконалення на службі Українському народові. Як військове формування з правоохоронними функціями, НГУ існує та розвивається для подолання загроз та викликів, які супроводжують становлення незалежної Української держави. Тому фундаментально важливим є висвітлити історію НГУ – як за часів ведення бойових дій, так і в періоди миру – збереженою та зрозумілою кожному військовослужбовцю та усій Нації. Це є головним завданням у першу чергу військово-історичної роботи в НГУ (додаток 2).

Вірні традиціям українського війська військовослужбовці НГУ сумлінно виконують покладені на них завдання, щоденно виявляючи мужність і героїзм. Визнання НГУ від Українського народу та держави виражається, зокрема, через присвоєння військовим частинам (підрозділам) почесних найменувань чи

відзначення почесними відзнаками.

Так, зразковим виконанням службових завдань, сміливістю в боях у районах проведення АТО/ООС, а з 24 лютого 2022 року – і на всіх напрямках бійці НГУ доводять, що Гвардія є надійною опорою держави та важливою складовою Сил оборони України.

Нині більше тридцяти військових частин та підрозділів носять почесні найменування (додаток 3), низка військових частин відзначена почесною відзнакою «За мужність та відвагу» (додаток 4). Це свідчить про визнання бойових заслуг, мужності та високого професіоналізму їх особового складу [54].

**Командувач
Національної гвардії України
бригадний генерал**

Олександр ПІВНЕНКО

ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ УПРАВЛІННЯ (MISSION COMMAND)

Військовослужбовцям усіх рівнів у рамках чинного законодавства та залежно від оперативної обстановки повинна надаватися свобода дій у виборі способів виконання покладених завдань. Від них очікується розумна дисциплінована ініціатива в рамках наміру командира, що дозволить адаптуватися до змін обстановки та найбільш ефективно виконати завдання. Військовослужбовець повинен розуміти, що бездіяльність і безініціативність при виконанні службово-бойового завдання будуть розцінені командуванням негативніше, ніж помилки у виборі засобів досягнення бажаного кінцевого стану. Заміна детальних інструкцій щодо порядку дій підлеглих на детальний опис наміру командира дозволяє підлеглим проявляти ініціативу, в результаті чого створюються передумови до ефективного прийняття рішень і гнучкішої адаптації до обставин невизначеності оперативної обстановки (ADP 1-01).

Децентралізоване управління – підхід, що розширює повноваження підлеглих та є необхідною умовою для досягнення успіху у складному та невизначеному динамічному середовищі (AJP-3.2). У минулому командири у більшості випадків мали можливість бачити все поле битви, а також союзні сили та сили противника. Вони могли особисто спостерігати за ситуацією, приймати рішення та безпосередньо контролювати свої сили у ході битви.

Зростання театру воєнних дій та збільшення чисельності військ безпосередньо вплинула на спроможності командирів управляти і контролювати особисто підпорядкованими військами. Було розроблено підхід, який використовував переваги децентралізованого виконання завдань. У ньому використовуються накази на виконання бойових завдань, у яких робиться акцент на цілі операції та досягнення бажаного кінцевого стану її проведення, а не на виконанні окремих завдань. Підлеглі командири на всіх рівнях повинні були проявляти ініціативу в рамках наміру командира для виконання визначеного завдання.

Зміни оперативного середовища вимагають децентралізації виконання завдань до максимально ефективного рівня. Централізоване управління та децентралізоване виконання надає можливість командиру делегувати повноваження підлеглим, щоб вони проявляли розумну ініціативу та формували власні рішення, основані на намірі командира, але одночасно враховували швидкозмінну обстановку в районі безпосереднього виконання завдання.

Децентралізоване управління дозволяє лідерам на нижчих рівнях управління захоплювати, утримувати та використовувати ініціативу в умовах невизначеності обстановки (AJP-3.2, ADP 1-01). Командири намагаються протистояти невизначеності середовища через делегування повноважень

підлеглим для пришвидшення адаптації до змін оперативної обстановки. Ці зміни можуть підштовхнути підлеглого до відхилення від попередніх вказівок командира, але це відбудеться лише в межах бажаного кінцевого стану операції (дій), визначеного вищим командуванням. Децентралізоване управління базується на взаємній довірі та спільному розумінні цілей командирів, підлеглих та партнерів у виконанні завдань, веденні операцій (дій).

Децентралізоване управління вимагає підтримання позитивного командного клімату у військових колективах, у якому командири заохочують підлеглих приймати розумні ризики та проявляти ініціативу, щоб ефективніше протистояти загрозам, але у рамках наміру командира. Командири усвідомлюють, що підлеглі будуть припускатися помилок. Успішні командири дозволяють підлеглим навчатися на своїх помилках, тим самим розвивати та накопичувати досвід. За підтримки командного духу підлеглі накопичують досвід, необхідний для самостійної роботи. Віддаючи накази, командири більше фокусуються на цілях завдань, а не на деталізації того, у який спосіб підлеглі мають виконати визначені завдання (АJP-3.2).

Мистецтво управління – керівництво, координація та моніторинг дій підрозділів вимагають складних та надійних інформаційних систем та одночасно – добре підготовлених штабів для здійснення необхідних процесів. Навіть досвідчені та харизматичні командири не можуть контролювати все, що знаходиться поза межами їх безпосереднього оточення без підтримки штабу, електронних комунікаційних мереж, інформаційних систем, відпрацьованих процедур та процесів, а також без необхідної інфраструктури та обладнання. Усі ці компоненти допомагають командирам розуміти ситуацію для прийняття та реалізації найкращих рішень.

Загальний та стандартизований набір принципів, тактик, методів та процедур, визначений доктринальною базою НГУ, забезпечить гнучкість, швидке реагування на зміни оперативної обстановки та сприятиме динамічній адаптації військовослужбовців під час виконання службових та бойових завдань. Штаби та командири діятимуть на основі спільного підходу до виконання бойових завдань операцій, а військовослужбовці розумітимуть і виконуватимуть заходи децентралізованого управління під час проведення об'єднаних операцій сил оборони.

Виконання службово-бойових завдань із забезпечення громадської, державної та воєнної безпеки здійснюватиметься в рамках загальних підходів, визначених у рамках процедур планування застосування НГУ. При цьому специфіка завдань з охорони громадського порядку, припинення масових заворушень, боротьби з непередбаченими законом збройними формуваннями тощо визначає обмежений порядок застосування децентралізованого управління.

Військовослужбовці підрозділів НГУ, що виконують завдання, які передбачають тісну взаємодію з громадянами чи громадами, мають керуватимуться максимально деталізованими та зрозумілими описами процедур виконання службово-бойових завдань. Наприклад, взаємодія з громадянами під час масових заходів має здійснюватися згідно з визначеними у доктринальних документах деталізованими описами послідовностей дій військовослужбовців

чи підрозділів, що враховують одночасно як вимоги законодавства щодо дотримання прав і свобод громадян, так і суспільне значення результатів їх службово-бойової діяльності.

ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ТА ТРАДИЦІЯ НГУ

1. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА: НАША СПАДЩИНА

Зародження та розвиток військ правопорядку на території України розпочалися з давніх часів, коли ще княжа дружина виконувала не лише зовнішні функції, але й внутрішні. Обов'язки, подібні до обов'язків і завдань сучасної НГУ, виконували княжі дружинники: стеження за порядком у містах; нагляд за дотриманням законів; припинення бунтів; територіальна оборона; охорона; супроводження послів іноземних держав тощо.

В Українській державі XIV-XVIII ст. створюються військові структури, на які покладаються правоохоронні функції. Наприклад, на території Волині та Галичини у 1529 році було уведено в дію положення «Про Земельну оборону», тобто про організацію військової служби, в тому числі і служби, спрямованої на виконання законів, охорону чи відновлення порядку.

Із 1657 року в козацькій державі гетьманом Богданом Хмельницьким створюються, відповідно до територіальних одиниць, адміністрації, які виконують правоохоронні функції.

У другій половині XVII ст. виникають формування сердюків (піхота) і компанійців (кіннота), з яких утворювалась особиста гвардія гетьмана, що складалася з професійних воїнів, які несли службу як на кордонах, так і всередині держави, охороняли гетьманську резиденцію та урядові установи. Один із перших таких полків сформував гетьман Петро Дорошенко. За часів гетьманства Івана Мазепи їх чисельність сягала 12 тисяч. Вони отримували від гетьмана «барву» – однаковий одяг, прообраз уніформи, зброю, боєприпаси та жалування. Після поразки повстання гетьмана Івана Мазепи проти Російської імперії саме сердюцькі полки восени 1708 року до останнього подиху захищали гетьманську столицю Батурин та його мешканців від знищення московськими карателями.

Історичним прототипом НГУ можна вважати деякі військові формування доби гетьманщини. Наприкінці 1668 року при наказному гетьмані Многогрішному (Ігнатовичу) існували надвірні війська – драгунська рота й надвірна хоругва. Вони несли постійну службу, охороняли його особу тощо. Гетьман сформував компанійські полки – громадську варту, котра мала пильнувати спокій і затримувати тих, хто чинив безлад у державі.

Перші історичні згадки саме про Національну гвардію на землях України сягають 1848 року, коли Австрійський уряд під тиском революційних вимог оголосив деякі демократичні свободи, дозволивши окремим краям імперії сформувати власні загони Національної гвардії для їх захисту.

Указом від 14 березня 1848 року Фердинанд I створив по імперії територіальні воєнізовані формування під назвою Національна Гвардія Австро-Угорщини, що нагадувала ополчення, яким опікувалось місцеве духовенство.

13 квітня 1848 року у Львові Польща оголосила про заснування Центральної ради народової та почала формувати польську Національну гвардію. У свою чергу, 02 травня 1848 року українці-русини створили Головну Руську Раду Галичини, за рішенням якої було організовано українську Національну гвардію, а на Підкарпатті для боротьби проти угорських повстанців – загони Народної самооборони і батальйони гірських стрільців.

Головна Руська Рада прийняла національний символ – жовтого лева на блакитному полі, що спирається на жовту скелю. Цей знак був зображений на прапорах Національної гвардії, яка розташовувалась у кількох галицьких містах. На стрічці прапора корпусу Національної гвардії розміщувався напис «Вірність веде до перемоги».

Національну гвардію створили у Стрию, Жовкві, Бережанах, Станіславі, Тернополі та Яворові за деякими даними кількістю до 2000 осіб. Проте після Угорського повстання у 1849 році Національна гвардія була розформована.

У листопаді 1917 року за ініціативою полковника Віктора Павленка, який став начальником Київської воєнної округи, було створено вже не українізовані, а власне українські військові формування: дві Сердюцькі дивізії (назва «сердюцька частина» в сучасній термінології тотожна з поняттям «гвардійська частина»). Зокрема, до 1-ї Сердюцької дивізії, командиром якої був полковник Юрій Капкан, входили такі полки: 1-й Сердюцький ім. гетьмана Богдана Хмельницького (участь у формуванні брав Петро Болбочан, ім'я якого присвоєно 3-й бригаді оперативного призначення сучасної НГУ), 2-й Сердюцький ім. гетьмана Павла Полуботка, 3-й Сердюцький ім. гетьмана Петра Дорошенка, ім'я якого присвоєно 1-й Президентській бригаді оперативного призначення сучасної НГУ, 4-й Сердюцький ім. полковника Івана Богуна, ім'я якого присвоєно 14-й бригаді оперативного призначення сучасної НГУ.

Наступна спроба створення Національної гвардії належить гетьману України Павлу Скоропадському, який 03 жовтня 1918 року розпочав її формування на основі відродження козацьких кошів.

За Гетьманським Універсалом Українське козацтво складалося з восьми кошів у межах губернії, кожен із яких, у свою чергу, складався з чотирнадцяти полків у межах повіту. Їх існування завершилося з оголошенням Директорією про відновлення Української Народної Республіки в грудні 1918 року.

У 1919 році засновано Кіш для охорони республіканського ладу, який 1920 року реорганізовано в жандармерію.

У Західноукраїнській Народній Республіці 06 листопада 1918 року створено Корпус Державної Жандармерії, яка підпорядковувалася державному секретаріатові військових справ. Команду Державної Жандармерії створено у Львові, що пізніше мала осередок у Тернополі, врешті в Станіславі. Комендантами Державної Жандармерії були отаман Лев Індишевський, із

лютого 1919 року підполковник Олександр Красіцький, ім'я якого присвоєно 45-му полку сучасної НГУ.

Із 15 лютого 1919 року Жандармерію підпорядковано державному секретаріатові внутрішніх справ. Після ліквідації державного секретаріату внутрішніх справ у червні 1919 року Державну Жандармерію підпорядковано спочатку Начальній Команді Української галицької армії (далі – УГА), потім – Команді Запілля (тилу), зрештою – Військовій Канцелярії Диктатора Західної області Української Народної Республіки Євгена Петрушевича. Після виїзду останнього з України Державна Жандармерія перейшла в розпорядження Команди Етапу УГА. За Збручем у липні 1919 року Державну Жандармерію перейменовано на Народну Сторожу, що несла службу з охорони громадської безпеки й допоміжну військову службу в районі розташування УГА. Після краху УГА частина Державної Жандармерії вступила до армії УНР.

Попри трагічну втрату державності внаслідок Перших визвольних змагань найвідчайдушніші ветерани українських військових формувань, такі як полковник Євген Коновалець, продовжили боротьбу в підпіллі та підготували нове покоління борців за Незалежність України. Після вибуху Другої світової війни українці швидко переконалися, що Українську Соборну Самостійну Державу нам ніхто не подарує та у своїй боротьбі доводиться покладатися тільки на самих себе. Так, 14 жовтня 1942 року постала Українська Повстанська Армія – військове партизанське формування, бійці якого воювали проти всіх зайд на Українській землі, тобто фактично проти двох найсильніших на той час армій: німецької і радянської.

У сучасному українському суспільстві недарма досить суперечливо розглядаються періоди, коли Україна знаходилась у складі Російської імперії та СРСР, зокрема щодо застосування подій та фактів, які пов'язані з історією військових формувань, що знаходились та виконували завдання на території України, зокрема і внутрішніх військ.

Проте, оскільки у 1991 та 2014 роках НГУ утворювалась на базі військових частин внутрішніх військ, доречно буде згадати, що це військове формування у різні періоди виконувало споріднені функції.

З'єднання і військові частини внутрішніх військ, які дислокувалися на території України разом із прикордонниками та армійськими військовими частинами, з 1941 року брали участь у боротьбі з фашистськими загарбниками. Особовий склад військ діяв у якості ар'єргарду військових частин, що відходили, обороняв столицю України та інші міста. Сім з'єднань внутрішніх військ, які дислокувалися в Україні і налічували у своєму складі понад 20 військових частин, брали участь у боях.

26 квітня 1986 року військові частини внутрішніх військ, дислоковані в Україні, в числі перших прибули в зону катастрофи на Чорнобильській АЕС і приступили до ліквідації її наслідків. Усього до виконання завдань у Чорнобильській зоні було задіяно 20 військових частин внутрішніх військ. Загалом понад 18 тисяч військовослужбовців внутрішніх військ брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

2. НГУ: БОЙОВИЙ ШЛЯХ

2.1. НГУ – державна військова формація, створена зі здобуттям Україною незалежності

НГУ як державна військова формація створена зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році та була покликана захищати суверенітет України, її територіальну цілісність, а також життя й особисту гідність громадян, їх конституційні права і свободи від злочинних посягань та інших антигромадських дій.

Перший указ Президії Верховної Ради Української РСР стосовно створення Республіканської гвардії підписаний 30 серпня 1991 року. Згідно з ним у розпорядження Верховної Ради УРСР переходили «всі дислоковані на території республіки військові частини внутрішніх військ МВС СРСР, їх органи управління з озброєнням і матеріально-технічною базою».

За ініціативою командувача НГУ і народних депутатів України було вирішено, що гвардія повинна називатися не Республіканською, а Національною. Саме тому Верховною Радою України було прийнято Закон України від 04 листопада 1991 року № 1775-XII «Про Національну гвардію України». Відповідно до нього, на Національну гвардію покладалися функції захисту конституційності і недоторканності України, участь у ліквідації аварій, наслідків стихійних лих, охороні кордонів, особливо важливих державних об'єктів, посольств і консульств.

При цьому вона не входила, як нині, до системи МВС, а підпорядковувалася Верховній Раді України, а з 1995 року – Президентові України.

21 січня 1992 року Постановою Президії Верховної Ради України Головному управлінню командуючого НГУ надано статус Державного комітету України.

Знаменним для НГУ став день 05 січня 1992 року, коли особовий склад НГУ урочисто присягнув на вірність Україні.

НГУ відіграла невід'ємну роль у збереженні територіальної цілісності України у перші десять років її незалежності. Вже в тому ж 1992 році виникла проблема прикриття державного кордону із молдовським Придністров'ям, де тривала громадянська війна, інспірована, у тому числі, Російською Федерацією. Завдання було виконано – конфлікт не перейшов на територію України. Надалі щорічно, аж до серпня 1998 року, підрозділи НГУ разом з українськими прикордонниками проводили на кордоні з Молдовою спецоперації «Кордон», спрямовані на боротьбу з контрабандою в прикордонних районах.

У 1993-1994 роках саме присутність моторизованих частин 7-ї дивізії НГУ стала тим фактором, який зірвав плани російських спецслужб щодо відділення і анексії Криму. Тоді на півострові наростало протистояння між українськими військовослужбовцями та дислокованими там військовими чорноморського флоту РФ. Військова розвідка росіян формувала незаконні воєнізовані формування сепаратистів «Скорпіон», підпорядковані українофобському «президентові Криму» Мешкову.

Для нейтралізації сепаратистів та стабілізації обстановки було введено збройні патрулі НГУ, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України. 22 травня 1994 року вулицями Сімферополя проїхали 28 бронетранспортерів НГУ, які поверталися з ремонту. Це спричинило паніку серед сепаратистів та військових РФ, які вважали що гвардійці мали намір штурмувати штаб ЧФ РФ. Введення на територію півострова до 60 тисяч гвардійців та прикордонників остаточно зламало плани ворога, а сепаратист Мешков втік до Москви.

Однак наприкінці 90-х років XX сторіччя Верховна Рада України ухвалила рішення ліквідувати НГУ, а її підрозділи підпорядкувати внутрішнім військам МВС та ЗСУ – президент Леонід Кучма підписав відповідний указ 11 січня 2000 року.

«Перша гвардія» продемонструвала свою ефективність для захисту конституційного ладу України, цілісності її території від спроб змінити їх насильницьким шляхом, і про це згадали за 20 років після описаних подій, коли ворог повернувся до своїх планів.

2.2. Сучасна НГУ, її роль у забезпеченні суверенітету і територіальної цілісності України

Україна завжди тяжіла до Європи, вбачаючи у ній підтримку і захист своєї незалежності, сама була однією із підвалин суспільного, економічного і культурного розвитку, важливою складовою її історії. Саме європейському вибору народу і була присвячена Революція гідності українського суспільства, що розпочалася із мирних протестів молоді проти згорання керівництвом держави курсу на входження України в цивілізований простір об'єднаної Європи. Мирне протистояння переросло у серйозні сутички на Майдані Незалежності, що призвело до втечі з країни Президента України.

На сході та півдні України сепаратистські настрої деякої частини населення та підбурювання його проросійськими ватажками викликали заворушення та спроби відірвати Харківську, Донецьку, Луганську, Запорізьку, Одеську, Миколаївську, Херсонську області від України. Спеціальна операція Російської Федерації призвела до анексії нею суверенної території нашої держави – Автономної Республіки Крим. На сході України розгорнулася справжня битва за збереження цілісності і суверенітету нашої держави.

2014 рік став для України найскладнішим за всі роки її незалежності. Україна опинилася перед реальною загрозою втрати суверенітету та територіальної цілісності.

Виникла необхідність у створенні формування підвищеної оперативної готовності, яке протистояло б поширенню в Україні проявів сепаратизму та стояло на захисті територіальної цілісності держави. Цією силою стала НГУ. Вона формувалася фактично в бойових умовах. 13 березня 2014 року на піку загострення ситуації у східних регіонах держави Верховна Рада України проголосувала за створення НГУ.

Створення нової структури, до складу якої увійшли близько 500 добровольців із Майдану, стало знаковою подією і дало змогу встояти і

зупинити подальше поширення проявів сепаратизму всередині країни.

Указом Президента України від 28.03.2014 № 346 було затверджено Положення про головний орган військового управління НГУ.

12 травня 2014 року були затверджені: емблема НГУ, прапор НГУ, бойові прапори ОТО, окремих з'єднань, військових частин, вищих навчальних закладів та штандарт командувача Національної гвардії України.

У 2014 році, коли органи державної влади, органи місцевого самоврядування та силові структури мали обмежені спроможності для виконання своїх функцій, було створено зведені маневрені підрозділи НГУ, які виконували завдання підрозділів оперативного призначення; почали розвиватися загони спеціального призначення.

З перших днів проведення АТО підрозділи НГУ брали активну участь у виконанні завдань із захисту територіальної цілісності держави, вели активну боротьбу проти російських найманців у Донецькій та Луганській областях, звільняли захоплену сепаратистами Харківську обласну державну адміністрацію. Гвардійці втримали ситуацію на Донбасі під контролем та дали змогу підрозділам ЗСУ мобілізуватися, наростити спроможності та повноцінно стати на захист України.

У таких умовах виникла необхідність у створенні нових елементів бойового порядку з'єднань і військових частин. Одними із таких елементів стали зведені тактичні загони і групи, до складу яких залучались оперативні, танкові, артилерійські, інженерні підрозділи, а також підрозділи протиповітряної оборони і тилу.

У 2014 році гвардійці виконували бойові завдання по всій лінії зіткнення з періодичною ротацією. Вони займалися розвідкою, пошуком та ліквідацією блокпостів незаконних збройних формувань, блокували осередки дислокації незаконно озброєних формувань та не допускали поширення їхніх ідей на решту території України. Крім того, супроводжували колони сил АТО і брали участь у рейдах та штурмах разом із іншими військовими.

У 2015 році військові перерозподілили зони відповідальності, і спектр завдань гвардійців змінився. Їх почали залучати переважно до виконання бойових завдань з ізоляційно-обмежувальних заходів на блокпостах, утримання опорних пунктів та забезпечення безпеки в населених пунктах Донецької та Луганської областей на підконтрольних Україні територіях. Це не завадило бійцям НГУ займатись також контрдиверсійними та контрснайперськими операціями і повітряною розвідкою. Водночас підрозділи протиповітряної оборони активно займалися прикриттям взводних опорних пунктів та блокпостів, здійснювали вогневу підтримку ротних тактичних груп.

Ураховуючи значення та роль НГУ у виконанні завдань із забезпечення державної безпеки та оборони держави, захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку, Указом Президента України №148/2015 від 18.03.2015 в Україні було встановлено День Національної гвардії України, який відзначається щороку 26 березня.

Досвід, отриманий під час виконання бойових завдань, змусив

командування НГУ переглянути організаційно-штатну структуру, активно проводити комплектування військових частин оперативного призначення; негайно було розпочато створення артилерійських, зенітних, розвідувальних і танкових підрозділів.

Вирішальну роль відіграли підрозділи НГУ у стабілізації обстановки в містах Одеса, Херсон, Миколаїв, у звільненні від сепаратистів, зокрема, Слов'янська, Северодонецька, Лисичанська, Маріуполя, Червоного Лиману; вони брали участь у боях біля Краматорська, Дебальцевого, Станиці Луганської, Бахмута, Золотога, Волновахи, Виноградного, Попасної, Вуглегірська, Миронівського, Логвіного, Мар'їнки, Авдіївки та інших міст і сіл, у проведенні успішної Павлопіль-Широкинської операції у 2015 році; виконали низку успішних бойових завдань у районі Світлодарської дуги.

Досвід перших років участі в АТО змусив адаптуватись і використовувати важке озброєння та техніку. Військові частини оперативного призначення посилено танковими, артилерійськими, інженерними, протитанковими підрозділами та підрозділами протиповітряної оборони. Це дає змогу виконувати покладені завдання автономно. Загони спеціального призначення оснащено сучасними снайперськими комплексами, новітньою технікою, засобами зв'язку, індивідуального захисту та спорядження.

Із початком ООС у районі її проведення військовослужбовці НГУ на ротаційній основі продовжували виконувати службово-бойові завдання: нести службу на стаціонарних та мобільних блокпостах, охороняти об'єкти критичної інфраструктури, проводити ізоляційні та обмежувальні заходи, вести контрдиверсійну та контрснайперську боротьбу, проводити оперативно-профілактичні відпрацювання населених пунктів, забезпечувати охорону громадського порядку.

Із 2014 року військові НГУ підтримували правопорядок у спільних із працівниками Національної поліції України патрулях. Із серпня 2019 року гвардійці перейшли на самостійне патрулювання. Результатом цієї роботи є великий внесок у безпеку громадян завдяки затриманню підозрюваних у вчиненні кримінальних та адміністративних правопорушень, вилученню вогнепальної та холодної зброї, гранат, наркотичних речовин та вибухівки. Така висока ефективність роботи гвардійців є результатом постійного обміну досвідом з аналогічними правоохоронними формуваннями країн Європи та світу.

НГУ активно долучилася до боротьби із поширенням коронавірусної інфекції в Україні. Військовослужбовці НГУ разом з поліцейськими несли службу на карантинних блокпостах, роз'яснювали громадянам наявні обмеження, контролювали дотримання вимог для перевізників на в'їздах і виїздах із населених пунктів, доставляли медичні вантажі, забезпечували охорону лікарень та виконували інші завдання за призначенням.

У 2017 році НГУ стала повноправним членом Міжнародної асоціації сил жандармерії та поліції з військовим статусом FIER. Це свідчить про визнання НГУ рівною серед аналогічних формувань країн Європи та світу, сприяє її подальшому ефективному реформуванню та підвищенню рівня національної безпеки й обороноздатності України.

На початку 2019 року відповідно до спільного рішення командувача Національної гвардії України та командування ЗСУ підрозділи НГУ були повернуті для виконання бойових завдань на першому рубежі оборони Об'єднаних сил, де вони продовжили виконувати завдання за призначенням до лютого 2022 року.

Із 24 лютого 2022 року НГУ бере активну участь у відбитті повномасштабного вторгнення Російської Федерації практично на всіх найгарячіших напрямках захисту від агресії.

НГУ виконує бойові та спеціальні завдання в межах визначених угруповань військ ЗСУ та бере участь у веденні маневреної оборони, проведенні стабілізаційних та профілактичних заходів на звільнених територіях України, антитерористичних (контрдиверсійних) заходах, прикритті визначених ділянок Державного кордону України, підтриманні правового режиму воєнного стану на території України, охороні та обороні об'єктів критичної інфраструктури, стриманні наступу противника та веденні розвідувальних і наступальних дій.

У рамках виконання завдань із підтримки військ (сил) від НГУ залучаються групи розмінування. Інженерні підрозділи НГУ долучаються до розмінування звільнених територій.

Військові частини та підрозділи НГУ під час російського вторгнення в Україну 2022 року стали осередком оборони міста Маріуполь і надалі героїчно утримували комбінат «Азовсталь», завдавши відчутних втрат ворогу.

Українські воїни 86 днів, 82 з них у повному оточенні, у Маріуполі відтягували на себе переважаючі сили російського агресора. Завдяки цьому Україна отримала дорогоцінний шанс перегрупувати сили та розгорнути оборону.

Військовослужбовці НГУ одними з перших прийняли бій з російськими спецпризначенцями в районі аеропорту «Антонов» (Гостомель), що відіграло важливу роль в обороні столиці.

Гвардійці були активними учасниками Харківської та Лиманської контрнаступальних операцій, зокрема, брали участь у звільненні Балаклії, Ізюма, Козачої Лопані та Білогорівки, правобережжя Херсонщини та окупованої частини Миколаївщини.

Бійці НГУ стійко захищали Київщину, Чернігівщину, Сумщину, Харківщину, Луганщину, Донеччину, а також Запорізьку, Херсонську, Миколаївську та Одеську області, діяли на найважчих ділянках фронту, де потрібно було підсилювати підрозділи ЗСУ, зокрема в районах Кременної, Бахмута й Авдіївки, знищуючи у ході боїв значну кількість живої сили та військової техніки агресора.

Із січня 2023 року на базі семи військових частин почалося формування бригад «Гвардії наступу»: «Червона калина», «Рубіж», «Спартан», «Кара-Даг», «Буревій», «Азов» та «Хартія».

НГУ здійснює вогневу та авіаційну підтримку своїх підрозділів та підрозділів Сил оборони України в ході наступальних та оборонних дій, аеромедичну евакуацію поранених і надає допомогу з евакуації мирного населення.

Розвідувальні підрозділи впровадили передовий досвід у використанні безпілотної авіації, перейшовши від виконання суто розвідувальних до розвідувально-ударних завдань.

У рамках протидії ворожим ударним дронам було створено вогневі та мобільні вогневі групи.

НГУ несе бойову службу в посиленому режимі задля безпеки населення, зокрема, під час комендантської години.

Силами і засобами НГУ забезпечено надійну охорону та оборону важливих державних об'єктів, об'єктів органів державної влади та критичної інфраструктури, утримання визначених ділянок морського узбережжя.

Під час масованих ворожих ракетних ударів військовослужбовці НГУ беруть участь у ліквідації їх наслідків на об'єктах, охорона яких покладена на НГУ, а також забезпечують евакуацію та надання домедичної допомоги цивільному персоналу цих об'єктів.

У південно-західній операційній зоні (Волинський, Поліський, Сіверський операційні райони) НГУ у взаємодії з підрозділами ДПСУ та ЗСУ здійснює прикриття державного кордону з Республікою Білорусь.

Продовжується робота, спрямована на відновлення життєдіяльності і нормального життя у звільнених населених пунктах. Підрозділи НГУ залучаються до проведення стабілізаційних дій на їх території.

Додаток 3
до Доктрини діяльності Національної
гвардії України
(розділ 3)

**Військові частини та підрозділи НГУ, яким присвоєно почесні
найменування¹**

2 Галицька бригада	<i>в/ч 3002</i>	<i>Указ Президента України від 13 вересня 1999 року № 1157/99</i>
5 Слобожанська бригада	<i>в/ч 3005</i>	<i>Указ Президента України від 21 лютого 2000 року № 256</i>
Центральне територіальне управління	<i>в/ч 3006</i>	<i>Указ Президента України від 30 жовтня 2000 року № 1173 (в редакції від 18 листопада 2015 року)</i>
Північне Київське територіальне управління	<i>в/ч 3001</i>	<i>Указ Президента України від 16 грудня 2014 року № 934/2014</i>
Гвардійська авіаційна база	<i>в/ч 2269</i>	<i>Указ Президента України від 16 грудня 2014 року № 934/2014</i>
Батальйон оперативного призначення ім. Героя України генерал-майора Сергія Кульчицького	<i>бон в/ч 3066</i>	<i>Указ Президента України від 30 листопада 2016 року № 531/2016</i>
1 Президентська бригада оперативного призначення ім. гетьмана Петра Дорошенка	<i>в/ч 3027</i>	<i>Указ Президента України від 23 серпня 2017 року № 232/2017</i>
14 бригада оперативного призначення ім. Івана Богуна	<i>в/ч 3028</i>	<i>Указ Президента України від 24 березня 2018 року № 82/2018</i>
12 бригада спеціального призначення «Азов» ім. Дмитра Вишневецького	<i>в/ч 3057</i>	<i>Указ Президента України від 24 березня 2018 року № 83/2018</i>
21 окрема бригада охорони громадського порядку ім. Петра Калнишевського	<i>в/ч 3011</i>	<i>Указ Президента України від 23 серпня 2018 року № 240/2018</i>
45 полк ім. Олександра Красіцького	<i>в/ч 4114</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2019 року № 90/2019</i>
Південне Одеське територіальне управління	<i>в/ч 3003</i>	<i>Указ Президента України від 22 серпня 2019 року № 620/2019</i>
18 Слов'янська бригада	<i>в/ч 3035</i>	<i>Указ Президента України від 22 серпня 2019 року № 620/2019</i>

¹ Згідно з матеріалами [47].

15 бригада оперативного призначення імені Героя України лейтенанта Богдана Завади	<i>в/ч 3029</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2020 року № 108/2020</i>
27 Печерська бригада	<i>в/ч 3066</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2020 року № 109/2020</i>
4 бригада оперативного призначення ім. Героя України сержанта Сергія Михальчука	<i>в/ч 3018</i>	<i>Указ Президента України від 21 серпня 2020 року № 336/2020</i>
23 окрема бригада охорони громадського порядку «Хортиця»	<i>в/ч 3033</i>	<i>Указ Президента України від 21 серпня 2020 року № 337/2020</i>
31 бригада охорони громадського порядку ім. генерал-майора Олександра Радієвського	<i>в/ч 3036</i>	<i>Указ Президента України від 14 жовтня 2020 року № 434/2020</i>
40 полк ім. полковника Данила Нечая	<i>в/ч 3008</i>	<i>Указ Президента України від 14 жовтня 2020 року № 435/2020</i>
3 бригада оперативного призначення ім. полковника Петра Болбочана	<i>в/ч 3017</i>	<i>Указ Президента України від 14 жовтня 2020 року № 436/2020</i>
50 полк ім. полковника Семена Височана	<i>в/ч 1241</i>	<i>Указ Президента України від 23 березня 2021 року № 112/2021</i>
Навчальний центр ім. Василя Вишиваного	<i>в/ч 3007</i>	<i>Указ Президента України від 23 березня 2021 року № 113/2021</i>
4 Павлоградський полк	<i>в/ч 3024</i>	<i>Указ Президента України від 23 березня 2021 року № 114/2021</i>
11 бригада імені Михайла Грушевського	<i>в/ч 3012</i>	<i>Указ Президента України від 23 серпня 2021 року № 421/2021</i>
25 бригада охорони громадського порядку імені князя Аскольда	<i>в/ч 3030</i>	<i>Указ Президента України від 23 серпня 2021 року № 422/2021</i>
2 Шосткинський полк	<i>в/ч 3022</i>	<i>Указ Президента України від 13 жовтня 2021 року № 528/2021</i>
19 Миколаївський полк охорони громадського порядку	<i>в/ч 3039</i>	<i>Указ Президента України від 13 жовтня 2021 року № 529/2021</i>
34 Херсонський полк	<i>в/ч 3056</i>	<i>Указ Президента України від 29 вересня 2023 року № 634/2023</i>
22 окрема бригада з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав «Київська Русь»	<i>в/ч 2260</i>	<i>Указ Президента України від 29 вересня 2023 року № 635/2023</i>
Східне Харківське територіальне управління	<i>в/ч 2240</i>	<i>Указ Президента України від 26 березня 2024 року № 181/2024</i>

35 Сумський полк*в/ч 3051 Указ Президента України від 23 серпня 2024 року № 532/2024***17 Полтавська бригада***в/ч 3052 Указ Президента України від 23 серпня 2024 року № 533/2024***1 Кодацький полк***в/ч 3021 Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 196/2025***24 полк імені гетьмана Петра
Сагайдачного***в/ч 3113 Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 197/2025*

**Військові частини НГУ, яким присвоєно почесну відзнаку
«За мужність та відвагу»**

З початком повномасштабної агресії Російської Федерації проти України Президент України своїм Указом заснував почесну відзнаку «За мужність та відвагу» для відзначення особливих бойових заслуг, мужності, відваги та героїзму особового складу військових частин (з'єднань) сил оборони. Її присвоює Президент України. У разі відзначення військової частини почесною відзнакою «За мужність та відвагу» до древка Бойового Прапора відповідної військової частини прикріплюється відповідна стрічка, яка з цього часу є невід'ємною частиною Бойового Прапора. Якщо почесною відзнакою нагороджується військова частина, яка вже має почесне найменування, стрічка «За мужність та відвагу» розміщується поверх стрічки з написом почесного найменування військової частини.

Рисунок 2. Стрічка почесної відзнаки «За мужність та відвагу»
до Бойового Прапора військової частини

**Військові частини НГУ, які були відзначені почесною відзнакою
«За мужність та відвагу»**

14 бригада оперативного призначення імені Івана Богуна	<i>в/ч 3028</i>	<i>Указ Президента України від 27 липня 2022 року № 535/2022</i>
4 бригада оперативного призначення імені Героя України сержанта Сергія Михальчука	<i>в/ч 3018</i>	<i>Указ Президента України від 27 липня 2022 року № 536/2022</i>
3 бригада оперативного призначення імені полковника Петра Болбочана	<i>в/ч 3017</i>	<i>Указ Президента України від 27 липня 2022 року № 537/2022</i>
18 Слов'янська бригада	<i>в/ч 3035</i>	<i>Указ Президента України від 02 вересня 2022 року № 623/2022</i>

12 бригада спеціального призначення «Азов» імені Дмитра Вишневецького	<i>в/ч 3057</i>	<i>Указ Президента України від 27 жовтня 2022 року № 739/2022</i>
15 бригада оперативного призначення імені Героя України лейтенанта Богдана Завади	<i>в/ч 3029</i>	<i>Указ Президента України від 27 жовтня 2022 року № 740/2022</i>
27 полк	<i>в/ч 3082</i>	<i>Указ Президента України від 11 лютого 2023 року № 71/2023</i>
2 Шосткинський полк	<i>в/ч 3022</i>	<i>Указ Президента України від 11 лютого 2023 року № 72/2023</i>
21 окрема бригада охорони громадського порядку імені Петра Калнишевського	<i>в/ч 3011</i>	<i>Указ Президента України від 29 вересня 2023 року № 630/2023</i>
31 бригада імені генерал-майора Олександра Радієвського	<i>в/ч 3036</i>	<i>Указ Президента України від 29 вересня 2023 року № 631/2023</i>
1 Президентська бригада оперативного призначення імені гетьмана Петра Дорошенка	<i>в/ч 3027</i>	<i>Указ Президента України від 26 березня 2024 року № 180/2024</i>
2 Галицька бригада	<i>в/ч 3002</i>	<i>Указ Президента України від 23 серпня 2024 року № 524/2024</i>
50 полк імені полковника Семена Височана	<i>в/ч 1241</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 188/2025</i>
36 полк	<i>в/ч 3053</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 189/2025</i>
34 Херсонський полк	<i>в/ч 3056</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 190/2025</i>
17 Полтавська бригада	<i>в/ч 3052</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 191/2025</i>
15 окремий батальйон	<i>в/ч 3055</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 192/2025</i>
13 бригада оперативного призначення	<i>в/ч 3102</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 193/2025</i>
5 Слобожанська бригада	<i>в/ч 3005</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 194/2025</i>
Центр спеціального призначення	<i>в/ч 3073</i>	<i>Указ Президента України від 25 березня 2025 року № 195/2025</i>

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII «Про Національну гвардію України».
2. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України».
3. Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII «Про оборону України».
4. Закон України від 16.03.2000 № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану».
5. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану».
6. Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу».
7. Закон України від 19.10.2000 № 2064-III «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання».
8. Закон України від 20.03.2003 № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом».
9. Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».
10. Закон України від 04.03.1998 № 160/98-ВР «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб».
11. Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».
12. Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX «Про основи національного спротиву».
13. Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX «Про критичну інфраструктуру».
14. Указ Президента України від 28.03.2014 № 346/2014 «Питання головного органу військового управління Національної гвардії України».
15. Указ Президента України від 12.05.2014 № 464/2014 «Про символіку Національної гвардії України».
16. Указ Президента України від 17.09.2021 № 473/2021 «Про Стратегічний оборонний бюлетень України».
17. Указ Президента України від 23.09.2016 № 406/2016 «Положення про територіальну оборону України».
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 894 «Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з припинення масових заворушень».
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 628 «Про затвердження переліку ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, що підлягають охороні Національною гвардією».
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1024 «Про

затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань».

21. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2022 № 441 «Про затвердження Порядку здійснення передачі військовополонених ворогів державі-агресору та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора».

22. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених».

23. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 934 «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану».

24. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 934 «Про затвердження переліку органів державної влади, що підлягають безоплатній охороні Національною гвардією».

25. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 № 687-р «Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року».

26. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 181 «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні, із змінами».

27. Наказ МВС від 16.06.2014 № 567 «Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони громадського порядку Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03.07.2014 за № 729/25506.

28. Наказ МВС від 16.06.2014 № 566 «Про затвердження Положення про військові частини оперативного призначення Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03.07.2014 за № 730/25507.

29. Наказ МВС від 03.07.2014 № 625 «Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17.07.2014 за № 830/25607.

30. Наказ МВС від 22.07.2014 № 713 «Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.08.2014 за № 934/25711.

31. Наказ МВС від 30.09.2014 № 1008 «Про затвердження Положення про авіаційні військові частини Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 16.10.2014 за № 1274/26051.

32. Наказ МВС від 02.02.2016 № 74 «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 01.03.2016 за № 320/28450.

33. Наказ МВС від 20.07.2016 № 692 «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 16.08.2016 за № 1140/29270.

34. Наказ МВС від 10.08.2016 № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 07.09.2016 за № 1223/29353.

35. Наказ МВС від 22.08.2016 № 859 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14.09.2016 за № 1254/29384.

36. Наказ МВС від 01.10.2018 № 802 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України під час забезпечення захисту державного кордону України в мирний час», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22.10.2018 за № 1188/32640.

37. Наказ МВС від 20.12.2018 № 1036 «Про затвердження Положення про загони спеціального призначення Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 11.01.2019 за № 21/32992.

38. Наказ МВС від 31.07.2019 № 639 «Про участь національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 08.10.2019 за № 1088/34059.

39. Наказ МВС від 24.12.2019 № 1089 «Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20.02.2020 за № 195/34478.

40. Наказ МВС від 24.12.2019 № 1090 «Про затвердження Положення з організації конвоювання військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03.03.2020 за № 229/34512.

41. Наказ Міністерства оборони України від 24.02.2020 № 56 «Про питання військової стандартизації», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05.03.2020 за № 240/34523 та 240/34524.

42. Візія Національної гвардії України 2035, Головне управління Національної гвардії України, Київ, серпень 2021.

43. Каталог спроможностей Національної гвардії України, Головне управління Національної гвардії України, Київ, березень 2020.

44. Військовий стандарт 01.004.007-2017 (01) Воєнна політика, безпека та стратегічне планування. Система стратегічних комунікацій держави у воєнній сфері. Терміни та визначення. Чинний з 20.12.2017.

45. Військовий стандарт 01.004.002-2019 (02) Воєнна безпека. Стратегічне

планування. Терміни та визначення. Чинний з 01.01.2020.

46. Військовий стандарт 03.021.001-2013 (01) Операції, бойові дії. Спеціальна операція. Терміни та визначення. Чинний з 07.09.2013.

47. Військовий стандарт 01.027.001-2020 (01) Миротворча діяльність. Військовий внесок в підтримання миру (STANAG 2181 Ed. 2/AJP-3.4.1 Ed. A, Allied Joint Doctrine for the military contribution to peace support, IDT). Чинний з 04.01.2021.

48. Військовий стандарт 01.030.001-2020 (01) Підготовка та застосування військ (сил). Базові терміни та визначення, які використовуються в НАТО. Чинний з 27.03.2020.

49. Військовий стандарт 01.044.001-2020 (01) Міжнародне військове співробітництво. Сприяння силам безпеки (STANAG 6512 Ed. 1/AJP-3.16 Ed. A, Allied Joint Doctrine for security force assistance (SFA)). Чинний з 04.01.2021.

50. Військовий стандарт 19.047.001-2018 (01) Об'єднана військова поліція НАТО (STANAG 2085 (Ed. 4) NATO Combined Military Police, IDT). Чинний з 17.12.2018.

51. Військовий стандарт 19.047.002-2018 (01) Військова поліція НАТО. Керівництво та процедури (STANAG 2226 (Ed. 2)/ATP-3.7.2 (Ed. A) NATO Military Police Guidance and Procedures, IDT). Чинний з 17.12.2018.

52. Військовий стандарт 19.047.004-2019 (01) Союзна спільна доктрина військової поліції (STANAG 2296 (Ed. 1)/AJP-3.2.3.3 Allied Joint Doctrine for Military Police, IDT). Чинний з 03.01.2019.

53. Українська повстанська армія//Веб-сторінка Українського інституту національної пам'яті. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до документу: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/viyskovym/ukrayinska-povstanska-armiya>

54. Національна гвардія України /Серія інформаційно-аналітичних брошур. Вип. 22, 2022.– 55 с.

[illegible]

